

ICOM

Srbija

REDEFINISANI MUZEJ
Između želja i realnosti

WWW.GALERIJEIMUZEJI.COM

VIRTUELIZACIJA
IZLOŽBI

REPRODUKCIJE
UMETNIČKIH DELA

VIDEO
PRODUKCIJA

VR PHOTO TEAM
VAŠ PARTNER ZA DIGITALNU KOMUNIKACIJU.
WWW.GALERIJEIMUZEJI.COM
WWW.VRPHOTOTEAM.COM
INFO@VRPHOTOTEAM.COM
2 SRPSKE ARMije 5 | TEL.+381 69 2 509 609
11000 BEOGRAD | SRBIJA

Google Street View
 trusted

Evropska godina kulturnog nasleđa

Pod sloganom „Naše nasleđe: Gde prošlost susreće budućnost”, 2018. godina je proglašena Evropskom godinom kulturnog nasleđa.

Kulturno nasleđe prožima naše živote i sastavni je deo društava, ono okuplja zajednice, gradi zajedničko razumevanje mesta u kojima živimo i pomaže da izgradimo bolju budućnost za pokoljenja. Obeležavajući Evropsku godinu kulturnog nasleđa ukazujemo na njegovu važnost za naše odnose sa ostatkom sveta, neophodnost njegove zaštite, ali i njegov uticaj na izgradnju snažnijeg društva i podsticanje ekonomskog razvoja i prosperiteta.

Shodno tome, tokom 2018. godine organizovane su aktivnosti i inicijative širom Evrope, uključujući i Srbiju, u kojima se šira javnost upoznaje sa kulturnim nasleđem i aktivno učestvuje u što većem broju dešavanja.

Jedan od ključnih događaja u okviru Evropske godine kulturnog nasleđa je ceremonija dodelje nagrada Evropske unije za kulturno nasleđe / nagrade Evropa nostra za 2018. godinu, održana u Berlinu 22. juna. Ukupno 29 laureata iz 17 zemalja dobilo je priznanja za impresivna dostignuća u očuvanju, istraživanju nasleđa, posvećenoj aktivističkoj službi, kao i obrazovanju, obučavanju i podizanju svesti u oblasti nasleđa. Srbiju su predstavljala tri pobednička projekta: *Istraživanje i katalogizacija Državne umetničke zbirke, Paviljon kneza Miloša u Bukovičkoj banji i Tvrđava Bač*. U društvu sedam gran pri laureata, nosilaca najprestižnije nagrade, našao se i projekat konzervacije Tvrđave Bač.

Razvijanjem tehnologije, digitalni svet takođe menja način na koji pristupamo nasledju. Vodeći se ovogodišnjom temom Medunarodnog dana muzeja *Hiperpovezani muzeji: Novi pristupi, nova publika*, posebno je naglašena važnost današnjih mnogobrojnih sredstava komunikacije i time stvaranja mogućnosti za još otvoreniju prezentaciju kulturnih sadržaja. U okviru navedene teme muzejski profesionalci širom Srbije obeležili su manifestaciju *Muzeji za 10*, koja je uključena u nacionalnu agendu za Evropsku godinu kulturnog nasleđa kao inicijativa koja promoviše prirodno i kulturno nasleđe Srbije.

Svesni značaja kulturne raznolikosti, moramo pokrenuti jedinstvene aktivnosti koje će podstaknuti građane da razumeju prošlost i zamišljaju budućnost u odnosu na naše zajedničko nasleđe, čime se osnažuje osećaj pripadnosti zajedničkom evropskom prostoru.

Iz sadržaja 6

ICOM Srbija

Nagrade za ambasadore među muzejima

8

Tema

Redefinisanje muzeja

12

Intervju

Andreas Cimerman,
direktor Odeljenja za umetničku
edukaciju Umetničko-istorijskog
muzeja u Beču

18

Muzeologija i heritologija

Nematerijalno kulturno nasleđe

22

Festivali

Afrofestival u Muzeju afričke
umetnosti

26

Kulturna diplomacija

Blago i carevi - Raskoš rimske Srbije

28

Muzejski putopis

Stenoviti vrt Čandigara

30

Konferencije

Nova istraživanja u istoriji odevanja

Novi načini povezivanja

Redovni godišnji sastanci ICOM-a održani su u Parizu od 6 do 9. juna 2018. godine.

Neki od sastanaka su po prvi put emitovani uživo putem Fejsbuka, dok je glavni uvodni govor održao američki umetnik Fred Vilson

Tekst: Slavko Spasić/Fotografije: ICOM Srbija

Medunarodni savet muzeja nastavlja da širi svoje članstvo širom sveta, pronašavajući novih načina povezivanja sa članovima što je ujedno postalo glavni prioritet. Godišnji sastanci su bili dostupni putem *Fejsbuk lajva*, i tako ih učinili pristupačnim najvećem broju članova. Tri sesije su prenete u realnom vremenu: glavni govor, koji je održao umetnik Fred Vilson, Generalna skupština i glasanje o gradu koji će biti domaćin Generalne konferencije ICOM-a 2022. godine. Takođe, podstaknuto je učešće putem drugih socijalnih platformi, Twitera i Instagrama, preko haštaga #JuneMeetings.

ICOM je u 2017. godini brojao 38.092 individualna i 2.768 institucionalnih članova, što je povećanje za 10 odsto u odnosu na 2016. godinu. Istovremeno, 39,6 odsto članova je registrovano u međunarodnim komitetima, odnosno 16.170 članova. Trenutno je aktivno 120 nacionalnih komiteta u 138 zemalja i teritorija. Kada je reč o rodnoj zastupljenosti, 68 odsto je žena, a 32 odsto muškaraca. Konzistentna saradnja u okviru mreže od preko 40.000 članova svedočanstvo je o posvećenosti i kreativnosti najveće međunarodne zajednice muzejskih profesionalaca i stručnjaka.

Prvog dana susreta, Slavko Spasić, predsednik Nacionalnog komiteta ICOM Srbija, održao je kratku prezentaciju kojom je predstavio aktivnosti muzejskih profesionalaca Srbije kroz manifestaciju *Muzeji za 10*, kao i predstojeći regionalni seminar *Hiperpovezani muzeji* koji će se održati tokom jeseni 2018. u Beogradu.

Članovi RA ICOM SEE
u Parizu

Kao institucije u službi društva, muzeji imaju ogroman potencijal da olakšaju socijalnu koheziju i učestvuju u debati o ljudskim pravima i socijalnoj jednakosti, istakla je u svom izlaganju Suaj Aksoj, predsednica ICOM-a, i dodala da je protekle godine ICOM pojačao svoju ulogu zastupnika muzeja na međunarodnoj sceni učestvujući na prvom ministarskom sastanku G7 o kulturi u Firenci u Italiji. Deklaracija koja je usledila, naglašavajući rizik kulturnog nasleđa od zločina i prirodnih katastrofa, istakla je potrebu za međunarodnom saradnjom u zaštiti kulturnih dobara i dala dodatni podstrek delovanju ICOM-a u ovoj oblasti. ICOM je i dalje neumoran u borbi protiv ilegalne trgovine kulturnim dobrima, pripremajući crvene liste za Jemen i jugoistočnu Evropu i jačanjem saradnje sa agencijama za sprovođenje zakona, kao što su Interpol, Svetska carinska organizacija...

Tokom trodnevnih susreta učesnici su imali razne mogućnosti za učenje i razmenu iskustava. Organizovano je niz zanimljivih radionica koje su omogućile bolje razumevanje ICOM-a i ujedno oblikovala odgovore na izazove sa kojima se danas susreće muzejska zajednica. Stalni komitet za muzejsku definiciju, perspektive i potencijale održao je radionicu koja se bavi istraživanjem različitih aspekata i tema, od trenutnih društvenih trendova do novih obrazaca u muzejskim praksama. Odeljenje za programe ICOM-a pozvalo je članove da identifikuju mogućnosti za aktivnosti na izgradnji kapaciteta u različitim regionima sveta, a radionica strateškog plana ICOM-a predstavila je najnovije nalaze iz nedavnog strateškog plana. Pored toga, održane su tri radionice na kojima je bilo prilike da se razgovara sa članovima stalnih odbora SAREC i ETHCOM, kao i radne grupe ICOM-a o budućnosti međunarodnih komiteta.

U okviru 84. sednice Savetodavnog odbora, koju čine predstavnici nacionalnih i međunarodnih komiteta, predstavljeni su kandidati za domaćina Generalne konferencije ICOM-a 2022. Gradovi kandidati su bili Aleksandrija (Egipat), Prag (Češka Republika) i Oslo (Norveška). Većinom glasova članovi Savetodavnog odbora su predložili Aleksandriju, što je Izvršni odbor ICOM-a i prihvatio.

Naredni susret je zakazan u Kjotu (Japan) od 1. do 7. septembra 2019, kada će se održati Generalna konferencija ICOM-a.

Junski susreti
ICOM-a u Parizu

Trijumf projekata iz Srbije

Projekti konzervacije Tvrđave Bač, obnove Paviljona kneza Miloša u Bukovičkoj banji i istraživanje i katalogizacija Državne umetničke kolekcije u Beogradu dobitnici su prestižnog priznanja Evropske unije za kulturno nasleđe/nagrada Evropa nostra za 2018. godinu

Tekst: Tamara Ognjević/Fotografije: Biljana Crvenković

Ugodini evropskog kulturnog nasleđa zajednica zaštitar i muzealaca Srbije ima mnogo razloga za ponos. Čak tri projekta iz naše zemlje dobitnici su visokog priznanja Evropske unije za kulturno nasleđe/nagrade Evropa nostra koju na godišnjem nivou dodeljuju Evropske komisije i Evropa nostra, vodeća evropske mreže u oblasti kulturnog nasleđa. Prvi put od kada je nagrada pokrenuta, pre 16 godina, među ovogodišnjih 29 laureata iz 17 zemalja iz Srbije su stigli projekti koji u potpunosti ispunjavaju kriterijume - *impresivna dostignuća u očuvanju nasleđa, istraživanju nasleđa, posvećenost aktivističkoj službi, kao i obrazovanju, obučavanju i podizanju svesti u oblasti nasleđa - obnova Paviljona kneza Miloša u Bukovičkoj banji (Arandelovac), konzervacija Tvrđave Bač i istraživanje i katalogizacija Državne umetničke kolekcije, Beograd. Među njima Tvrđava Bač dobitnik je gran prija 2018.*

Posebnu dimenziju ovom izuzetnom uspehu stručnjaka i ustanova iz Srbije daje činjenica da su ova najviša evropska priznanja u oblasti kulturnog nasleđa dodeljena na prvom samitu evropskog kulturnog nasleđa održanom od 18. do 24. juna 2018. godine u Berlinu. U okviru teme *Sharing Heritage, Sharing Values* berlinski samit je u okviru 65 programa (konferencija, seminara, radi-

onica, debata, prezentacija) okupio vodeće eksperte Evrope, ali i predstavnike najrazličitijih interesnih sfera - od politike i finansija do nevladinog sektora i medija.

Na berlinskom samitu održana su i dva posebno značajna skupa u čijem fokusu su bili projekti ovogodišnjih laureata nagrade Evropa nostra. Prvi skup *Sajam izvrsnosti*, održan u *Aljanc forumu*, imao je za cilj da predstavi nagrađene projekte, ali i otvoriti prostor dijaloga među laureatima, s posebnim akcentom na mobilizaciji kulturnih resursa EU. Naročit deo ovog skupa bio je posvećen umrežavanju svih EU institucija sa predstvincima najboljih EU projekata.

Drugi skup je u fokusu imao kulturne politike EU, a u ovoj debati su učestvovali neki od najznačajnijih aktera evropske kulturne scene u oblasti kreiranja i sprovodenja kulturne politike: Luis Filip de Castro Men-

dez, ministar kulture Portugala, Luka Jahijer, predsednik Evropskog komiteta za ekonomiju, Uve Koh, nemački državni koordinator za Evropsku godinu kulturnog nasleđa i predsednik nemačkog komiteta za nasleđe, Karl-Hajnc Lambert, predsednik Komiteta evropskih regija, Fransoa Nisen, ministar kulture Francuske, Giljer d'Olivije Martins, portugalski državni koordinator za Evropsku godinu kulturnog nasleđa, Herman Parcinger, predsednik pruske fondacije za kulturu i izvršni predsednik Evropa nostre, Sneška Kvadlih-Mihajlović, generalni sekretar Evropa nostre/koordinator Evropske alijanse za nasleđe, i drugi.

Nakon završetka ove debate, započeo je glavni događaj samita - svečana ceremonija dodelje nagrada za najbolje evropske projekte u 2018. Preko hiljadu prisutnih zvanica i laureate ovog visokog priznanja pozdravili su Frank-Valter Štajnmajer, predsednik Republike Nemačke, pokrovitelj ceremonije, maestro Plasido Domingo, u svojstvu predsednika Evropa nostre, i Tibor Navračić, evropski komesar za edukaciju, kulturu, mlade i sport. Dodeljeno je priznanje svim laureatima, sedam gran prija i jedna nagrada publice.

U decembarskom broju časopisa ICOM Srbija donosimo opširnije priloge o nagrađenim projektima iz Srbije.

Laureati iz Srbije sa timom Evropa Nostra Srbija u Berlinu

Ceremonija dodelje nagrada na samitu u Berlinu

Nagrade za ambasadore među muzejima

Ovogodišnja svečana skupština Nacionalnog komiteta, održana u Kući kralja Petra I na Senjaku, obeležena je važnim novinama. Prvi put su se u istom prostoru okupili muzealci, diplomate i mediji, a gotovo utrostručen broj kandidata za godišnju nagradu ICOM-a pokazao je važan rast u procesu pozicioniranja podjednako i samog komiteta, ali i priznanja koje on dodeljuje

Tekst: Zorana Drašković Kovačević/Fotografije: Vuk Nenezić, VR Photo Team

Nacionalni komitet ICOM-a Srbija odlučio je da ove godine svoju svečanu skupštinu održi 9. maja, na Dan pobjede, koji je odnedavno i Dan Evrope. Smatrali smo da je takva odluka u skladu s našim međunarodnim statusom, orijentacijom i delatnošću, pa razmišljamo o tome da ovaj dan postane i tradicionalni termin za održavanje svečane skupštine ICOM-a i dodelu naših godišnjih nagrada. Dodatnu novinu predstavlja način uručivanja priznanja, budući da se Izvršni odbor ICOM-a Srbija, a na predlog dr Nikole Krstovića, složio da prošlogodišnji dobitnici priznanja ICOM-a predaju nagrade ovogodišnjim laureatima.

Ove godine naš domaćin je bila Kuća kralja Petra I na Senjaku, u čijem prelepom vrtu smo se družili sa brojnim kolegama i gostima, među ko-

jima je bilo diplomata, novinara, dragih saradnika na različitim projektima. Posebno nam je drago što su svečanoj skupštini prisustvovali Njena ekselencija ambasador Indije Narinder Čauhan, direktor Francuskog instituta u Srbiji Žan-Batist Kizen, direktor Italijanskog instituta za kulturu Davide Skalmeni i italijanski ataše za kulturu Paola Kordone.

Kulminacija svake svečane skupštine ICOM-a svakako je trenutak u kojem se dodeljuju tradicionalne godišnje nagrade za najbolje rezultate u okviru međunarodne muzejske aktivnosti. Posebno smo obradovani činjenicom da je ove godine, a nakon važnih izmena statuta NK ICOM-a Srbija i pravilnika o dodeli nagrada, broj prijava doslovno utrostručen. Iako to predstavlja dodatni pritisak na komisiju za dodelu nagrada, koja je i ove godine radila u nepromen-

jenom sastavu - dr Jelena Banjac (predsednik), dr Bojana Bogdanović i Daniela Milinković - raduje nas činjenica sve boljeg pozicioniranja nagrade ICOM-a među priznanjima koja dodeljuje muzejska zajednica, ali i nagradama u široj sferi kulturnih delatnosti.

Muzeji lideri u međunarodnoj saradnji

NK ICOM Srbija, koji je naslednik NK ICOM-a Jugoslavija, jednog od osnivača najveće međunarodne muzejske asocijacije na svetu, dodelio je nagrade za ustanovu 2017. godine Muzeju naivne i marginalne umetnosti iz Jagodine, za projekat godine Galeriji matice srpske i za publikaciju godine Muzeju grada Beograda.

Muzej naivne i marginalne umetnosti iz Jagodine je nagrađen za izuzetnu međunarodnu

aktivnost u protekloj godini, koja uključuje izložbe u Pragu (*Iz dva ugla*, Muzej Karlovog mosta) i Parizu (*Turbulences dans les Balkans – Balkanske turbulencije*, Halle Saint Pierre), organizaciju preko 20 umetničkih programa u zemlji i inostranstvu, akviziciju 116 dela umetnika iz čak 10 zemalja sveta i vanrednu izdavačku delatnost, koja obuhvata čitavu lepezu izdanja na više svetskih jezika. Poseban akcenat u gotovo nestvarnoj međunarodnoj aktivnosti Muzeja naivne i marginalne umetnosti, predvodjenog direktorkom Ninom Krstić, predstavlja saradnja sa kolegama iz Indije u okviru projekta *Stenoviti vrt Čandigara*, koji nije samo predstavio indijsko stvaralaštvo srpskoj publici, već je obezedio da se u kolekciji jednog domaćeg muzeja nađu neka od najreprezentativnijih dela sa drugog kontinenta.

„Oni su me fascinirali svojom energijom, velikim entuzijazmom da se naše dve kulture bolje upoznaju, i ja nemam dovoljno reći da iskažem svoju radost zbog činjenice da smo ovaj projekt realizovali zajedničkim snagama“, rekla je Njena ekselencija gospoda Narinder Čauhan, ambasador Indije u Srbiji.

Nagradu za projekat 2017. dobila je Galerija Matice srpske iz Novog Sada za projekat *Obeležavanje jubileja 170 godina Matice srpske*, koji predstavlja kompleksan zbir aktivnosti velike dinamike i izuzetne sadržajnosti. Pored čitavog niza izložbi, tematskih programa, publikacija, medijskih aktivnosti, međunarodnih projekata i seminara, vizionarski tim Galerije Matice srpske je uspeo da dovrši i renoviranje zgrade Galerije, te na svečanom otvaranju najširoj publici pokaže i obnovljen objekat, ali i novi izlagачki koncept. Galerija Matice srpske je već neko vreme lider kada je reč o inovativnim pristupima muzeologiji, a u ovu godinu

Direktor Francuskog instituta, Žan-Batist Kize, i dr Jasna Jovanov, Nadzorni odbor ICOM-a Srbije

Nina Krstić, direktorka Muzeja naivne i marginalne umetnosti u Jagodini, dobitnica ovogodišnje ICOM-ove nagrade za ustanovu godine, i ambasadorka Indije, Narinder Čauhan

je ušla i sa čak 83 nova dela, poklonom kompanije *Tarkett*, te novom stalnom postavkom 20. veka *Modernizmi: kontinuiteti i sučeljavanja*, autorke dr Lidije Merenik, profesora na Filozofskom fakultetu Univerziteta u Beogradu.

„Mi nismo grupa pojedinaca, mi smo tim sa za-

jedničkom vizijom i to je tajna našeg uspeha“, rekla je dr Tijana Palkovljević Bugarski, upravnica Galerije Matice srpske, primajući nagradu u ime ovog neumornog kolektiva.

Bez nagrade za muzejskog profesionalca

Nagrada za publikaciju godine pripala je Muzeju grada Beograda, to jest naučnoj monografiji *Identiteti i mediji - umetnost Anastase Jovanovića i njegovo doba*, koju urednički potpisuju msr Danijela Vanušić i dr Igor Borozan, a koja sadrži 18 naučnih radova međunarodnog autorskog tima. U želji da osvetle evropsku dimenziju umetničkog i kulturnog angažmana Anastase Jovanovića, urednici ovog rezponsativnog izdanja su okupili multidisciplinarni tim stručnjaka i omogućili nove uvide u aktivnosti ne samo jedne značajne, kreativne ličnosti već i jedne epohe u kojoj je ona delala.

Komitet istovremeno izražava i radost zbog rekordnog broja kandidata za nagrade ove godine, ali i žaljenje zbog činjenice da nije dodeljena nagrada za muzejskog profesionalca 2017. Naime, ključni kriterijum za dodelu nagrade je značajan doprinos u međunarodnoj saradnji i promociji kulturnog nasledja Srbije u inostranstvu, a kandidati u konkurenciji za muzejskog profesionalca, i pored nesporno kvalitetnog angažmana, nisu ispunili baš taj uslov - međunarodne aktivnosti.

Komitet je, a prema odluci komisije za nagrade ICOM-a Srbija, dodelio zahvalnice pojedincima i ustanovama koje aktivno rade na afirmaciji muzejske delatnosti. Ove godine su to: Suzana Spasić i *Avant art magazin*, Sofija Ljukovčan, urednica i autorka u umetničkom programu RTV Vojvodine, Mladena Zeljković, donatorka i dobrovorka Spomen-zbirke Pavla Beljanskog, Nada Zorić, Sandra Vuksan, Sonja Mitrović, Jelena Jokić - urednice emisije Radio televizije Vojvodine *Art-erija*, Vesna Masalović i Udruženje novinara Srbije.

Kako NK ICOM Srbija od osnivanja manifestacije *Muzeji Srbije, deset dana od 10 do 10* pruža punu podršku ovom najvećem muzejskom projektu u zemlji, u prekrasnom ambijentu Kuće kralja Petra I na Senjaku dodeljena su i priznanja „Muzeji za 10“ za proteklu godinu. Tako je Slavko Spasić, predsednik NK ICOM-a Srbija, ovo prestižno priznanje uručio kolegama iz Zavičajnog muzeja u Paraćinu, Istoriskog muzeja Srbije, Narodnog muzeja Kraljevo, Narodnog muzeja Pančevo, Spomen-zbirke Pavla Beljanskog iz Novog Sada i Centra za kulturu, obrazovanje i informisanje „Gradac“ iz Raške.

Autonomija za muzeje!

Povećan politički pritisak na muzeje poslednjih godina, narastajući politički populizam, snaženje desničarskih i autokratskih režima, posebno u Evropi, naveli su Međunarodni savet muzeja da prvi put u svojoj istoriji izda upozorenje o pretnji nezavisnosti muzeja. Uporedo je inicirano pitanje redefinisanja muzeja, a muzejska zajednica suočena sa problemom preispitivanja svoje uloge u društvu. Da li je i zašto muzejima 21. veka potrebna autonomija?

Piše: Nikola Krstović / Fotografije: Museum Polin, Hassa Architecture

Konačno smo i na svetskoj muzejskoj sceni videli naslov: „ICOM upozorava na pretnje nezavisnosti muzeja“, koji potpisuje Kendal Adams, a nakon zvanične izjave ICOM-a od 27. marta 2017. godine o nezavisnosti muzeja (*Statement on the independence of museums*, 2018). U izjavi se izričito poziva na *Etički kodeks* (Principle 1.10 of the *ICOM Code of Ethics*): „Bez obzira na izvore finansiranja ili modele upravljanja, muzeji bi trebalo da zadrže kontrolu nad sadržajem i integritetom svojih programa, izložbi i aktivnosti. Aktivnosti koje generišu prihode ne bi trebalo da kompromituju standarde institucije ili njene publike“. U izjavi se dalje navodi da „visok nivo profesionalnog i institucionalnog integriteta i autonomije muzeja ne bi smeо biti ugrožen finansijskim ili političkim interesima“. Oslanjajući se na zvaničnu izjavu muzejskog komiteta, autorka teksta ispoljava zabrinutost nad rastućim negativnim političkim uticajima nad muzejima (i kulturnim nasleđem) fokusirajući se na prim-

ere turske vladajuće partije i istanbulskog Muzeja istorije nauke i tehnologije u islamu, i posebno na odnos vladajuće partije u Poljskoj prema nedavno otvorenom Muzeju Drugog svetskog rata u Gdansku.

Godina (opasnog) življenja. Pardon, kulturnog nasleđa!

Godina kulturnog nasleđa izvesno nije jedini razlog zbog kojeg se vladajuće garniture širom sveta „osećaju kompetentnim“ da ustupaju tapiseriju Baje, ili se bave restitucijom afričkog nasleđa, samostalno podižu spomenike i iniciraju nove muzeje i rogoBATNE strategije, ili, pak, traže Van Goga za Belu kuću... Na ovaj poslednji zahtev je, gledajući iz ugla struke, odgovoreno više nego adekvatno: kustoskinja Nensi Spektor ponudila je rešenje u vidu korišćene, ali zlatne WC šolje - Katalanovu skulpturu Amerika. Ako je potreban bolji primer kako odbraniti integritet... Ne zaboravimo, po svim vodećim evropskim fondovima koji finansiraju projekte u kulturi, kultura je sve,

način života - dakle upravo ono što mislimo da je i politika, ali i filozofija, ili ekonomija... Čini se, politika malo više nego sve ostalo.

Od evropskog muzeja godine do #haštag kulture

Vratimo se na problematične primere i bliskiju geografiju: istraživački deo projekta EAST & W/R.est (2017) sprovodio sam u Međunarodnom kulturnom centru u Krakovu, a cilj je bio istražiti razloge neverovatnog uspeha poljskih muzejskih i baštinskih praks u evropskim okvirima tokom 2016. godine: Muzej poljskih Jevreja - *Polin* ovenčan je titulom Evropskog muzeja godine (EMYA 2016), Muzej Evropske solidarnosti nagradom Saveta Evrope, a krakovska *Krikoteka* bila je nosilac nagrade Živa za istu godinu. Sledеće godine na scenu su stupili (nominacijama ili ogromnom vidljivošću) i Muzej imigracije (Gdinja) i Muzej Drugog svetskog rata, ali i niz drugih institucija koje su Poljsku učinile gotovo muzejskim centrom Europe. Ali, realnost poljske političke svakodnevice počela je, najpre neprimetno a potom i veoma radikalno, da biva vidljiva i u muzejskim praksama. Izložba #Heritage (#Dziedzictwo, druga polovina 2017. godine) nije bila toliko problematična sa aspektom da je autor (i zamjenik direktora) bio brat šefa kabineta poljskog predsednika, a produkcija pod posebnim patronatom predsednika, koliko po svom sadržaju i zloupotrebi aktuelnog komunikacijskog rečnika u svrhe propagande prilično retrogradnih ideja. Ukratko, izložba je trebalo da predstavlja model participacije i kostvaralaštva s ciljem stvaranja novog i svežeg pogleda na nasleđe Poljske, a zapravo je ponudila opskurni monolog koji je često ličio na dogmatsko i unisono „propovedanje“ zatvarajući oči pred problematičnim segmentima prošlosti.

Korak po korak do 55a

No, onda je krenuo otvoreni državni i politički atak na tumačenje nasleđa: najpre sa Muzejom Drugog svetskog rata u kojem

Muzej Polin, Varšava

je „legalnim i legitimnim“ putem smenjen direktor i pokrenuta inicijativa da se izmeni stalna postavka jer je „previše univerzalna, a premalo poljska“. Amandmanom je izmenjen član zakona 55a kojim se „svako ko javno ili lažno pripisuje odgovornost ili koodgovornost poljskoj naciji ili poljskoj državi za nacističke zločine koje je počinio Treći nemački Rajh, biće optužen, novčano kažnjen ili privoren. To se ne odnosi na bilo koga ko je počinio ovo delo kao deo umetničke ili naučne aktivnosti“. Ostaje, naravno, otvoreno pitanje ko će, kako i koliko brzo proceniti koje su to aktivnosti sastavni deo umetničkog dela ili naučnog istraživanja. To je posebno

relevantno u svetu istorije učešća Poljaka u pogromima nad Jevrejima, pre, tokom i nakon Holokausta. Muzej *Polin* je bio pokušaj da se osvetli hiljadugodišnji odnos dva naroda i da se sećanje na poljsko-jevrejske relacije ne svede samo na period Holokausta. Poljska politička elita brzo se umešala i u programske i izložbeni koncept tek otvorenog Muzeja Drugog svetske rata (mart 2017), ali i u upravljačku strukturu smenivši poznatog direktora Pavela Mackevića. Sve su očitiji pritisci na *Polin* zbog izložbe *The anti-zionist campaign in Poland 1967-1968*, po rečima direktora Darijusa Stole, ali i na Aušvic po tekstu *Who Owns Auschwitz?* Anšela Fefera.

A mi?

Ako naslede jeste stvar politike i politika je stvar kulture. Jasno je da muzejske i baštinske profesije ne smeju biti taoci političkih egzibicija i odluka. Da li ovu temu treba otvoriti u Srbiji u svetu skandaloznih izbora za rukovodioce ustanova kulture ili čak gašenja institucija, kontroverznih odluka na lokalnim i republičkim konkursima za sufinsaniranje? Naravno. Da li treba govoriti o autonomiji muzejske scene (i kulture generalno), pogotovo kada je kulturno naslede proglašeno za bazično ljudsko pravo? Svakako. Treba li definisati okvire i pravila igre unutar buduće autonomije, kao i operativne modele? Apsolutno - to može biti buran, ali neminovan proces.

Redefinisani muzej - Između želja i realnosti

Povodom obeležavanja Međunarodnog dana muzeja 18. maja, ICOM Srbija je u Salonu „Oto Bihalji Merin“ u Beogradu, organizovao okrugli sto na kojem se razgovaralo o najnovijoj inicijativi Jete Sandal i ICOM-ovog Komiteta za definiciju muzeja, perspektive i potencijale (ICOM MDPP) na temu nove definicije muzeja

Tekst: Tamara Ognjević /Fotografije: Vuk Nenezić, VR Photo Team

Potpredsednica ICOM-a Srbija, msr Tamara Ognjević, u svojstvu autora i moderatora, pozvala je na prvi okrugli sto na temu definicije muzeja u regionu dr Tijanu Palkovljević Bugarski, upravnicu Galerije Matice srpske, prof. dr Milenu Dragićević Šešić, šefa UNESCO-ve Katedre za kulturnu politiku i menadžment, msr Ninu Krstić, direktorku Muzeja naivne i marginalne umetnosti u Jagodini, dr Nikolu Krstovića, predavača na Odjelenju za muzeologiju i heritologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu i msr Danijelu Vanušić, pomoćnicu ministra kulture Republike Srbije u oblasti kulturnog nasleda. Okupljene stručnjake je pozdravio predsednik NK ICOM-a Srbija Slavko Spasić, a dvosatni, dinamični dijalog zabeležen je u video-formatu s ciljem da se dostavi ICOM MDPP komitetu kao prilog međunarodnom dijalogu o novoj definiciji muzeja.

Dr Nikola Krstović je naglasio da se u jednom ovako složenom procesu mora, pre svega, raditi na redefinisanju muzejskih profesionalaca - njihovog znanja, razumevanja moderne muzeologije i očekivanja savremene muzejske publike jer i svetsko i lokalno iskustvo pokazuju da je muzej odavno prevazišao okvire muzejske zgrade i klasičnog izlaganja predmeta, a publika očekuje zanimljivu interpretaciju i doživljaj.

„Muzeji moraju biti vidljiviji, više zastupljeni u medijima, bolje komunicirati s javnosti“, mišljenje je msr Nine Krstić, dok je msr Danijela Vanušić ocenila da se mnogo vise mora raditi na edukaciji muzejskih profesionalaca kada je reč o menadžmentu projekata i poslovanju jer je njihova percepcija dugoročnih projekata i održivog razvoja srazmerno niska. Ovaj problem je posebno očigledan u procesu konkursiranja za subvencije pri različitim državnim fondovima, pa se često dešava da veliki broj ustanova vraća neiskorišćena sredstva državi ili lokalnim samoupravama.

„Timski rad, povezivanje sa lokalnom zajednicom, razumevanje da je muzej mesto koje treba da izazove osećaj ponosa kod svih pose-

Okrugli sto u Beogradu

tilaca bez obzira na njihovu nacionalnu ili versku pripadnost, spadaju među najvažnije zadatke savremenog muzeja“, stav je dr Tijane Palkovljević Bugarski. U tom kontekstu, prof. dr Milena Šešić je posebno istakla da se muzej mora dekolonijalizovati i denaturalizovati u cilju predstavljanja nasleda u realnom kontekstu, dodajući: „Muzej, takođe, mora biti neuporedivo otvoreniji sistem koji prepoznaje drugost (žene, manjine, socijalno problematične ili efemerizovane grupe, tešku istoriju i sl.) jer je to jedini način da postane lider u kulturi i obrazovanju unutar jedne zajednice“.

Ocena msr Tamare Ognjević je da je modernizacija i permanentna edukacija primarno neophodna menadžmentu muzeja, a u cilju boljeg razumevanja uloge i zadataka profesionalaca angažovanih u muzejima. „Muzeji Srbije nisu dovoljno otvoreni za saradnju sa tzv. nemuzejskim sektorom i pojedincima - biznisom, industrijom, organizacijama civilnog društva, nezavisnim kustosima i stručnjacima. Takođe, većina ne razume da su međunarodna, a naročito regionalna saradnja od najveće važnosti za

njihovu modernizaciju i unapređenje rada u celini“, dodala je Ognjevićeva.

Zajednički zaključak učesnika okruglog stola je da muzejski profesionalci okupljeni oko dva strukovna udruženja u Srbiji (Muzejsko društvo Srbije i NK ICOM Srbija) moraju biti neuporedivo aktivniji. Posebno kada je reč o dijalogu sa državom i radu na temeljnim izmenama i dopunama zastarelih zakona o muzejima i kulturnim dobrima. Poželjno je formiranje asocijacije muzejskih menadžera, koja bi zajedničkim nastupom permanentno radila na unapređenju položaja muzeja, njihovom boljem povezivanju i modernizaciji. Podjednako je važno uspostavljanje boljih kriterijuma evaluacije rada muzejskih stručnjaka i prepoznavanje sve brojnije kategorije samostalnih kustosa, muzealaca, istraživača i zaštitara. Učesnici okruglog stola NK ICOM-a Srbija zaključili su takođe da su pokretanje programa permanentne edukacije - seminara, radionica i predavanja (poželjno je da ovo bude inicijativa strukovnih udruženja muzealaca), kao i stalni dijalog sa predstvincima državne uprave i lokalne samouprave od najvećeg značaja u procesu transformacije muzeja.

Šta je muzej? Nova definicija muzeja

Na inicijativu ICOM-a, a prema programu Međunarodnog komiteta za definicije, perspektive i potencijale, pokrenuta je globalna debata na temu redefinisanja muzeja. Nakon okruglog stola koji je u Beogradu organizovao NK ICOM Srbija, u Skoplju su Regionalna alijansa ICOM SEE i NK ICOM Makedonija vodili razgovor na ovu važnu temu

Tekst: Biljana Đorđević/Foto: ICOM Makedonija

Aktuelna definicija, po kojoj je muzej „neprofitna, stalna institucija u službi društva i njegovog razvoja, otvorena za javnost; koja prikuplja, čuva, istražuje, komunicira i izlaže materijalno i nematerijalno nasleđe čovečanstva i njegovog okruženja u svrhu obrazovanja, proučavanja i uživanja“, svakako nije pogrešna, ali, kako je to formulisala Jete Sandal, predsednica Međunarodnog komiteta za definiciju, perspektive i potencijale (MDPP), ona „ne govori jezikom 21. veka i ne bavi se brojnim situacijama u kojima se muzeji danas nalaze“.

MDPP je stoga pokrenuo proces redefinicije muzeja postavljajući članovima ICOM-a širom sveta četiri ključna pitanja: 1) Šta smatrate najrelevantnijim i najvažnijim doprinosima koje muzej može da pruži društvu u narednoj dekadi? 2) Šta smatrate najsnažnijim trendovima i najvećim izazovima s kojima će se suočiti vaša zemlja u narednoj dekadi? 3) Šta smatrate najsnažnijim trendovima i najvećim izazovima s kojima će se suočiti muzeji u vašoj zemlji u narednoj dekadi? 4) Kako mislite da muzeji treba da se promene i prilagode naše principe, vrednosti i metode rada tokom sledeće dekade kako bi se suočili sa ovim izazovima i obogate naš doprinos?

Do sada su održani brojni okrugli stolovi na ovu temu, a jedan od njih organizovan je 24. maja 2018. u Arheološkom muzeju u Skoplju, u organizaciji Regionalne alijanse ICOM SEE i NK ICOM Makedonija. U ovom razgovoru su učestvovali: Sabina Veseli (Albanija), Alma Leka i Sarita Vuković (Bosna i Hercegovina), Rubinčo Belčeski, Gordan Nikolov, Maja Čankulovska i Pero Ardžanliev (Makedonija), Tanja Roženberger i Ester Cerar (Slovenija), Biljana Đorđević (Srbija) i Goranka Horjan i Markita Franulić (Hrvatska). Okrugli sto moderirala je Alma Leka.

Budući da je NK ICOM Srbija 18. maja organizovao okrugli sto na istu temu, Biljana Đorđević je ukratko prisutne obavestila o zaključcima donetim u Beogradu. O njima detaljnije, u ovom časopisu iz pera Tamare Ognjević, koja je autor i moderator okruglog stola NK ICOM Srbija.

Okrugli sto u Skoplju

Na pitanje o najrelevantnijim i najvažnijim doprinosima koje muzej može da pruži društvu u narednoj dekadi istaknut je u prvi plan participativni pristup i odnos muzeja prema publici u celini, odnosno odgovaranje na potrebe publike koja je postala aktivnija, što podrazumeva otvaranje muzeja prema lokalnoj zajednici i uključivanje lokalne zajednice u kreiranje programa muzeja, čime se postiže doživljavanje muzeja kao dela sopstvenog identiteta; održivost muzeja i finansiranje muzeja u novom okruženju, što bi trebalo uključiti i javno-privatno partnerstvo; zadržavanje pozicije muzeja kao mesta pouzdanosti i relevantnosti, i distanciranje od banalizacije i trivijalizacije; veći akcenat na nematerijalnom kulturnom nasleđu; čvrše povezivanje sa obrazovanjem, odnosno povezivanje školskih programa sa muzejskim.

Drugo i treće pitanje neizbežno je povezano, pa su kao najveći izazovi istaknuti mehanizmi upravljanja muzejima i organizacija poslovanja da bi muzeji bili efikasniji; autonomija muzeja kao jedno od urgentnih pitanja koje je i ICOM ove godine pokrenuo zbog narastajuće tendencije da državni i politički aparati utiču na izlagачke politike muzeja; edukacija muzejskih profesionalaca i stvaranje svesti o neophodnosti

kontinuirane edukacije, uključujući multidisciplinarnu i interdisciplinarnu edukaciju, a muzejima su potrebni i novi profili zaposlenih, kao što su IT stručnjaci, režiseri i sl.; korišćenje tehnologije i nalaženje prave mери за то jer digitalne tehnologije menjaju komunikaciju s publikom, a zajednica neformalnog znanja— društvene mreže sve se više širi i izvor je često neproverenih informacija, dok se muzejima veruje, što je potencijal koji treba iskoristiti; promptno reagovanje na aktuelne događaje (izbeglička kriza i dr.); povezivanje sa turizmom. Istaknuta je potreba formiranja strategije sakupljanja i uvećanja fonda, kao i izazov finansijske prirode za velike muzeje sa velikim kolekcijama. Pomenut je i problem koji donosi novi zakon Evropske unije o zaštiti ličnih podataka koji u velikoj meri otežava direktnu komunikaciju sa publikom, što muzeje, kao nosioce edukacije, suočava sa brojnim preprekama formalnog tipa.

Odgovori na poslednje pitanje kako muzeji treba da se promene i prilagode principu, vrednosti i metode rada kako bi se suočili sa ovim izazovima proizašli su iz svega prethodno rečenog, s tim što je naglašena potreba da muzeji ostanu neprofitne ustanove, te da moraju da se na odgovarajući način povežu sa kreativnim industrijama.

Muzej je holistički prostor

Nastavak izuzetno plodne saradnje Umetničko-istorijskog muzeja u Beču i Galerije Matice srpske u proleće ove godine, kada su stručnjaci iz bečkog muzeja održali niz predavanja u Novom Sadu, otvorio je retku mogućnost da o temi redefinisanja muzeja razgovaramo sa uglednim muzeologom Andreasom Cimermanom, direktorom Odeljenja za umetničku edukaciju jednog od najvećih evropskih muzeja. Cimermanovo veliko iskustvo, ali i njegovo vrlo moderno shvatanje uloge muzeja u savremenom društvu, ukazuju na jedan izuzetno zanimljiv ugao posmatranja odnosa muzeja i publike

Tekst: Tamara Ognjević i Jelena Ognjanović/Fotografije: Galerija Matice srpske

Medunarodni savet muzeja je ove godine pokrenuo inicijativu za redefiniciju pojma muzeja u savremenom društvu. Dolazite iz jednog od najstarijih muzeja u Evropi, kako to izgleda iz Vašeg ugla?

Ako danas posmatramo svet, primećujemo da postoje brojni trendovi na koje treba da reagujemo, pogotovu kada su u pitanju društvene mreže. One su uslovile globalne promene u načinu komunikacije, a muzeji ne smeju u toj situaciji da ostanu po strani. S druge strane, muzeji su nešto potpuno drugo u odnosu na virtualni svet društvenih mreža. Možemo reći da je muzej mestoto autentičnosti sveta, koji sada postaje sve više virtuelan. Renacionalizacija je drugi trend koji je u usponu u proteklih 10-15 godina u Evropi. Moja generacija

je verovala u ideju ujedinjenja Europe. Danas međutim, naročito među novim članovima Evropske unije, vidimo da je moguće imati i potpuno drugačiji ugao gledanja na proces evropskog ujedinjenja. Dakle, antagonizam između multikulturalno-virtuelnog društva i novih ideja o naciji predstavljaju veoma važne teme za sve nas. Umetnost je jedna od retkih oblasti koju možemo koristiti kao katalizator u želji da razmenjujemo mišljenja, na primer o kulturnom, rodnom ili nacionalnom identitetu. Zato se muzeji mogu pokazati kao veoma korisni kada su u pitanju ovakvi izazovi. Kroz umetnost možemo razgovarati o kulturnim razlikama, bez potrebe da budemo neprijatni.

Često čujemo da moderna muzeologija zahteva od muzeja da postane lider unutar jedne zajednice. Može li muzej biti lider i na koji način?

Dopada mi se ovo pitanje jer zahteva puno od naših ustanova. Rekao bih da je zahtev muzeologije ispravan jer muzej treba da bude holističko mesto. On objedinjuje sva čula - oblike, forme i boje sa ozbiljnim istraživanjem i obrazovanjem. Smatram da muzej ima holistički odgovor na pitanja sveta, zato sam oduvek i želeo da radim u njemu. Umetnička dela kao i svi drugi muzejski eksponati transponuju misli i verovanja ljudi prošlih vremena iz vizuelnog u materijalni oblik. Zato ih doživljavamo kao izuzetno vredne predmete koji nas povezuju kao ljude. Muzeji su mesta gde je sve to stvaralaštvo našlo svoj dom i u kojima možemo povezati nadražaje i osećanja sa istraživanjem i obrazovanjem. Ova holistička struktura odgovara potrebama čoveka, tako da muzeji imaju realni potencijal da budu mesta značajnog društvenog dijaloga.

Istorijsko-umetnički muzej u Beču je ustanova sa velikim ugledom među evropskim muzejima, ali i muzejska kuća čije ime asocira na tradicionalni muzeološki pristup tradicionalnog muzeološkog pristupa. S druge strane, mi vidimo da se tu dešavaju brojne inovacije. Kako definirate modernizaciju, na koji način se ona ogleda u radu vašeg muzeja?

Kao direktor Odeljenja za umetničku edukaciju, radim u procesima razvoja muzeja i veoma sam zadovoljan što smo u poslednjih nekoliko godina uveli značajne novine. Naše odeljenje je nekako oduvek bilo zagovornik modernizacije, zato što smo mi u neprekidnom kontaktu sa publikom. Tokom 2017. godine, Umetničko-istorijski muzej je imao preko 100.000 posetilaca i 6.000 radionica i stručnih vodenja, tako da mi kao odeljenje slušamo i čujemo kako publika reaguje. S druge strane,

mi smo mlad tim koji je veoma dobro upoznat sa novinama na polju modernizacije muzeja. Naravno, kao i kod većine muzeja, Odeljenje za umetničku edukaciju nije ono koje određuje šta će muzej da realizuje, tako da ponekad patimo jer smatramo da bismo mogli da učinimo mnogo više. Veoma smo zadovoljni jer smo napravili nekoliko sitnih koraka, kao što je uvođenje godišnje ulaznice za mlade preko 19 godina po veoma niskoj ceni, dok su ranije morali da plaćaju punu vrednost. Takođe, uveli smo mobilnu aplikaciju *KHM stories* u kojoj su povezane gejmifikacija i ozbiljna istraživanja, a ispričane su lepe tematske priče o čudovištima i fantastici za decu, kao i priče o ljubavi i osećanjima za odrasle. Aplikacija je besplatna i dostupna ne samo na engleskom i nemačkom jeziku već i na jezicima dve najbrojnije manjine (bosanski/hrvatski/srpski i turski). Ovim poduhvatom smo želi li da prilagodimo aplikaciju što većem broju posetilaca ali i da pošaljemo važnu političku poruku. S druge strane, muzej se otvorio ka novim kustoskim praksama, prvo sa izložbom Lusijana Frojda, a potom sa izložbom *Oblik vremena*. Ova druga povezuje našu kolekciju stare umetnosti sa današnjicom i popunjava vremensku razliku od više od 200 godina. Dakle, činjenica je da su nam potrebni inovativni izložbeni programi, kao i promena stava u muzejima kada je reč o modernizaciji.

Već duže vreme izuzetno dobro saradujete sa Galerijom Matice srpske. Gde vaš muzej prepoznaje svoj interes u toj saradnji?

Bilo je veoma osvežavajuće iskustvo za nas iz Umetničko-istorijskog muzeja da upoznamo moćan i vredan kolektiv Galerije Matice srpske. Naš muzej čini 30 odeljenja sa skoro 700 zaposlenih, zato smo ponekad veoma usponevi, introspektivni i težimo da blokiramo sami sebe. Galerija ima prednost u tome što je čini mali kolektiv koji se lako pokreće i jednostavno određuje šta želi da predstavlja, a zatim zajednički oblikuju te svoje zamisli. Projekat *Hear Me* je nešto najlepše što smo do sada zajedno uradili. To dugujemo Galeriji, jer bez nje mi nikada ne bismo došli do ideje o ovakovom projektu, niti bismo imali dovoljno snage da je ostvarimo. Prepreke koje postoe u velikim organizacijama kakav je Umetničko-istorijski muzej mogu biti vrlo obeshrabrujuće. Galerija nam je pokazala šta je sve moguće ako se malo više angažujemo.

Uvreženo je mišljenje da međunarodna muzejska saradnja podrazumeva primarno gostovanja izložbi. Šta je to što muzeji međusobno mogu još da razmene osim izložbi?

Gostovanje i razmena izložbi je veoma važna, međutim s druge strane razmena načina rada

i razmišljanja, stavova i pristupa, podjednako je važna. Mi smo to iskusili u saradnji sa Galerijom Matice srpske. Saradnja je popunila određene nedostatke u radu obe ustanove, uglavnom one koje nismo ni znali da postoje. Ponekad je bolje zajedno raditi bez određenog cilja jer se onda dobre stvari jednostavno dese. Razmena obogaćuje naš ugao gledanja i možemo je smatrati kao jednu veoma važnu stavku u funkcionisanju muzeja. Po mom

Antagonizam između multikulturalno-virtuelnog društva i novih ideja o naciji predstavlja važnu temu za sve nas. Umetnost je jedna od retkih oblasti koju možemo koristiti kao katalizator u želji da razmenjujemo mišljenja, na primer o kulturnom, rodnom ili nacionalnom identitetu. Zato se muzeji mogu pokazati kao veoma korisni kada su u pitanju ovakvi izazovi.

mišljenju, saznanje da postoje druge perspektive nas obogaćuje i čini da naši stavovi po pitanju života i sveta budu holistički. Tako da ukoliko saradujemo sa pravim ljudima u pravu vreme, postajemo bolji ljudi, a bolji ljudi u ustanovama čine naše muzeje boljim.

Savremena publika zahvaljujući modernim tehnologijama i promjenom načinu života ima izmenjena očekivanja kada je reč o muzeju. Muzejski profesionalci, s druge strane, imaju svoj način shvatanja muzeja, zbirki i prioriteta kada je reč o istraživanjima, zaštiti i prezentaciji muzejskih predmeta. Nije retkost da su ovi stavovi sučeljeni. Postoji li po Vama kompromisno rešenje i kakvo?

Moramo da budemo svesni činjenice da većina stanovništva naših država nije uopšte zainteresovana za muzeje. Možemo mi promeniti naš stav prema publici, ali glavno pitanje je i dalje tu - kako prići novoj publici koja nikad nije posetila muzej? Ovo znači da muzeji moraju da postave pitanja važna za društvo. Jedan radikalniji korak podrazumeva da se publika više uključi u ono što se događa u muzejima. Postoji nekoliko interesantnih primera, poput muzeja Lenbruk u Minhenu koji je podstakao učeće publike kroz javno glasanje za njihove omiljene slike iz kolekcije, u trenutku kada su bili zatvoreni zbog renoviranja. Rezultat je bio iznenadujući jer se u izboru nisu našla ona dela koja muzej smatra najznačajnijim. Takođe, u projektu muzeja Kunsthall u Kili u severnoj Nemačkoj, priliku za osmišljavanje izložbe dobilo je odeljenje za bezbednost i održavanje muzeja. Oni su prikazali predmete koji su po njima značajni, a muzej je na taj način privukao drugu vrstu publike, koja do tada nije bila zastupljena u muzeju. Veoma je dobro što svaki muzej prilazi publici na drugačiji način jer je raznolikost ključna stvar, i tako uvećavamo šanse da veliki broj ljudi shvati da u muzeju postoji nešto i za njih.

Naposletku, Beč je grad muzeja i kulturnog nasledja, koji po sebi predstavljaju globalnu turističku atrakciju. To je podjednako dobro, ali istovremeno sa sobom nosi čitav niz izazova i negativnih efekata. Prija li muzejima tako veliko interesovanje?

Ovo je veoma važno pitanje za naš muzej, u kome 75-80 odsto posetilaca jesu turisti. Procenat austrijskih posetilaca već nekoliko godina opada, što nas dovodi do zaključka da grubimo kontakt sa domaćom publikom. To nije samo pitanje poreskih obveznika zahvaljujući kojima većim delom funkcionišemo, već se u opasnost dovodi ceo muzej koji kao turistička atrakcija postaje samo kulisa za površne doživljaje. Čvrst kontakt sa ljudima koji stalno preispituju umetnička dela i stvaranje važne razmene na relaciji umetničko delo - čovek, može da se dogodi samo ukoliko domaća publika redovno dolazi u muzej. Veoma je važno da budemo relevantni za ljudе naše zemlje. Ukoliko razgovaramo o Rembrantu ili Ticijanu na primer, njihova dela nisu stvorena za oči turista koji će na njih „baciti pogled“ i nikad se više neće vratiti. Ova dela su naslikana tako da od nas zahtevaju da s njima živimo. Muzej tu ima ključnu ulogu. Umetnička dela imaju toliko toga da nam kažu, a za to je potrebno vreme koje kao turisti uglavnom nemamo. Rekao bih da je zločin protiv umetnosti ako je „koristimo“ samo kao produkt za turizam, međutim to ne znači da turizam nije važan.

Hiperpovezani muzeji širom Srbije

Nacionalna muzejska manifestacija *Muzeji za 10* organizovana je tradicionalno i ovog maja, po četvrti put, a pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i NK ICOM Srbija

Tekst: Gordana Milanović/ Fotografije: ICOM Srbija, VR Photo Team

Ovogodišnju manifestaciju pratilo je nekoliko značajnih novina. Naziv *Muzeji Srbije, 10 dana od 10 do 10* skraćen je u *Muzeji za 10*, kao i vreme trajanja manifestacije sa deset na sedam dana. Iako je u organizacionom smislu Manifestacija redefinisana, njena suština je ostala ista. Jedinstvena zajednička inicijativa osnivača manifestacije, nacionalnih muzeja (Narodni muzej u Beogradu, Istoriski muzej Srbije, Etnografski muzej, Muzej savremene umetnosti u Beogradu, Prirodnački muzej, Muzej primenjenih umetnosti i Galerija Matice srpske) ima za cilj promociju kulturnog nasleda Srbije, jačanje muzejskih ustanova, podsticanje međusobne saradnje, kao i kvalitetnije povezivanje sa publikom.

Prateći svetske muzejske trendove

Centralna tema ovogodišnje manifestacije, *Hiperpovezani muzeji: Novi pristupi, nova publika*, u skladu je sa temom koju propi-

Na 120 lokacija u 46 gradova

Uz besplatan ulaz i prigodan program, od 14. do 20. maja više od 80 muzeja i ustanova kulture širom Srbije obeležilo je Nacionalnu nedelju muzeja, Međunarodni dan muzeja 18. maj, kao i 14. Evropsku noć muzeja koja je ove godine proslavljena 19. maja. Publika je imala prilike da u 46 gradova i na preko 120 lokacija uživa u izložbama, predavanjima, promocijama, stručnim tumačenjima, projekcijama filmova, koncertima, radionicama za decu i u mnogim drugim zanimljivim sadržajima.

ja mnogobrojna sredstava komunikacije, kao što su direktni kontakti, elektronska pošta, instant poruke, telefon ili internet. Ova globalna mreža povezanosti svakodnevno postaje složenija, raznovrsnija i integrirana. U današnjem hiperpovezanim svetu muzeji se pridružuju ovim aktualnostima. Različita sredstva komunikacije omogućavaju kreiranje novih pristupa za razvoj publike, kao i kvalitetniju prezentaciju kulturnih sadržaja. Zahvaljujući novoj tehnologiji, muzeji u interpretaciji nasleđa koje čuvaju mogu dopreti mnogo dalje od svojih stalnih posetilaca i lokalne publike, približavajući svoje kolekcije na drugačiji način: digitalizacijom zbirk, dodavanjem multimedijalnih elemenata na izložbama ili, još jednostavnije, haštaga koji omogućava posetiocima deljenje iskustava na društvenim mrežama.

Nacionalni komitet ICOM Srbija, kao i prethodnih godina, podržao je manifestaciju *Muzeji za 10*, a Međunarodni dan muzeja obeležio je i okrugli sto na temu *Redefinišani muzej - između želja i realnosti*, koji je održan 18. maja u Salonu „Oto Bihalji Merin“ u Beogradu (Muzej naivne i marginalne umetnosti iz Jagodine).

Hiperpovezivanje u Beogradu

U renoviranoj zgradbi **Muzeja savremene umetnosti** na Ušeu posetoci su u okviru programa *Šetnja kroz sekvence* razgovarali sa mlađim istoričarima i teoretičarima umetnosti o pojавama, pravcima, pojedincima i delima umetnosti 20. i 21. veka.

Povodom obeležavanja sto godina od formiranja jugoslovenske države, **Muzej Jugoslavije** realizovao je projekat *Kabinet Jugoslavija* u saradnji sa partnerskim ustanovama kulture, kako bi promovisao raznovrsnost svojih zbirk i približio ih publici. Odabrani predmeti prikazani su u Muzeju savremene umetnosti u Beogradu, Muzeju Vuka i Dositeja, Muzeju Ive Andrića, Jevrejskom istorijskom muzeju, Prirodnačkom muzeju, kao i **Muzeju primenjene umetnosti u Beogradu**, u kojem je bila izložena srebrna zdela sa poklopcom, poklon Elizabeth Tejlor i Ričarda Bartona Josipu Brozu Titu, iz 1971. godine.

U Muzeju Vuka i Dositeja u Beogradu najhrabriji mališani su imali priliku da proveđu čitavu noć u Muzeju u vrećama za spavanje. Pored stručnih vođenja kroz stalnu postavku, publika je uživala u koncertu hora *Vračarski solisti*, ali i učestvovala u razmeni knjiga u okviru festivala *Čitam, čitaš*.

Veliki broj posetilaca je u **Etnografskom muzeju u Beogradu** pored stalne postavke uživao u izložbi *Usitnjavanje - stupe i avani*, koja je realizovana u saradnji sa **Muzejom nauke i tehnike i Muzejom istorije farmacije** pri Farmaceutskom fakultetu u Beogradu. Kroz priču o avanu, do sada retko izlaganom muzejskom predmetu, predstavljen je širi kulturološki kontekst usitnjavanja hrane i materija. U toku trajanja manifestacije svake večeri priređivani su koncerti nagrađenih učenika beogradskih muzičkih škola - *Muzičari za 10*.

U **PTT muzeju** tokom 14. Evropske noći muzeja izložen je crni bakelitni telefon sa slikom Bele kuće na brojčaniku, koji je koristio američki predsednik Ričard Nikson, specijalno izrađen za potrebe posete Jugoslaviji, septembra 1970. godine. Tokom trajanja manifestacije organizovana su stručna

vođenja kroz postavku *Tačka spajanja*, koja predočava razvoj poštanskog saobraćaja u Srbiji i njegovu povezanost sa razvojem privatnog i društvenog života.

U čast obeležavanja 150 godina od osnivanja Narodnog pozorišta u Beogradu, **Muzej poz-**

rišne umetnosti Srbije organizovao je izložbu *Kir Janja na sceni Narodnog pozorišta u Beogradu*, kao i *Teatroteku* - maraton snimaka predstava po Sterijinim komadima. U okviru projekta *Škola za publiku* organizovan je i ciklus radionica za decu *Kreiramo pozorište*.

Hiperpovezani Novi Sad i Vojvodina

U Muzeju Vojvodine publika je imala priliku da vidi jedine primerke novca od porcelana koji se čuvaju u našoj zemlji, kao i da poseti izložbu *Sveti Spiridon - Zaboravljeni čudotvorac*. Učenici Srednje mašinske škole iz Novog Sada napravili su repliku maštice za hodanje od čelika, a svaki posetilac Muzeja Vojvodine je u 14. Evropskoj noći muzeja mogao da iskusi kakav je osećaj upravljaljati gvozdenim konjem.

Na temu *Kako je živeti po novosadski?* diskutovalo se u Muzeju grada Novog Sada u okviru izložbe *Novi Sad - slobodan grad*. Posetnici su imali priliku da čuju koje su gradske lokacije i kulturne prakse obeležile život u Novom Sadu tokom druge polovine 19. i prve polovine 20. veka.

Po prvi put u manifestaciji, Luka Novi Sad

je u starom skladištu, u rustičnom ambijentu priredila izložbu starih automobila, motocikala i radnih mašina. Publiku je uživala u preko 50 eksponata i razgovarala sa stručnim ljudima iz oldtajmer klubova.

U Narodnom muzeju u Pančevu održana je interesantna izložba *Ritam spirale* koja prikazuje rekonstrukcije kostima i nakita srednjeg bronzanog doba, a u toku 14. Evropske noći muzeja posetnici su se upoznali sa istorijatom selfija, razlikom između autoportreta i selfija, njegovim vrstama i podvrstama, društvenoj, kulturološkoj i psihološkoj dimenziji, kao i o delu populacije koja najviše pravi selfije.

Gradovi Srbije u muzejskoj hiper-mreži

Na platou ispred Narodnog muzeja u Kraljevu priredena je jedinstvena multimedijalna

izložba na otvorenom #Samoslikanje - Selfi kroz srpsku umetnost. Uz pomoć moderne tehnologije publici je data mogućnost da se upozna sa autoportretima srpskih slikara koji se čuvaju u najznačajnijim muzejskim ustanovama i privatnim zbirkama u Srbiji.

U Muzeju Ponišavlja u Pirotu publiku je imala priliku da poseti izložbu *Sa osobitim zadovoljstvom*, na kojoj su bile prikazane razne forme korespondencije s kraja 19. i početka 20. veka: trgovачka pisma, lična dokumenta, vizitkarte, isprave, ljubavna pisma i čestitke.

Narodni muzej u Leskovcu je organizovao brojne edukativne radionice za najmlade, a takođe priređen je i koncert učenika Muzičke škole Stanislav Binički.

Gostujuća izložba Zavičajnog muzeja Ruma, Kupinik - poslednja prestonica

srpskih despota, u prostoru **Zavičajnog muzeja Jagodina** privukla je veliko interesovanje. Viteška družina *Crni medved*, trojica vitezova u oklopima sa mačevima, bojnim sekirama i buzdovanima, demonstrirali su svoju ratničku veština.

U **Narodnom muzeju u Kruševcu**, pored stalne postavke, posetiocima je priredena izložba *Carski darovi*, deo je fundusa **Muzeja Jugoslavije**, ekskluzivan izbor darova koje je Tito dobijao prilikom susreta sa članovima vladarskih porodica iz zemalja Evrope, Azije i Afrike. Takođe, pažnju je privukla izložba *Duh malih stvari u Kući Simića u Kruševcu*, organizovana u saradnji *Artis centra* iz Beograda i **Narodnog muzeja Kruševac**, gde su prvi put bile izloženi predmeti iz legata kneginje Jelisavete Karadorđević u okviru izložbe njenih umetničkih radova.

Evropska godina kulturnog nasleđa

Godina 2018. proglašena je Evropskom godinom kulturnog nasleđa sa sloganom *Naše nasleđe: tamo gde se prošlost susreće sa budućnošću*. Ova inicijativa pokreće niz programa i aktivnosti koji imaju za cilj približavanje kulturnog nasleđa građanima, podiže svest o značaju kulturnog nasleđa za društvo, podstiče razmenu i unapređenje znanja o bogatoj evropskoj baštini i jača osećaj pripadnosti zajedničkom evropskom kulturnom prostoru. Manifestacija *Muzeji za 10* je uključena u Nacionalnu agendu za Evropsku godinu kulturnog nasleđa kao inicijativa koja se ističe u promociji kulturnog nasleđa Srbije.

Nagrade za najbolje u 2017.

Priznanje *Muzeji za 10* i ove godine dodeljeno je učesnicima koji su se tokom manifestacije u 2017. godini posebno istakli svojim zalaganjem i kvalitetnim programima, na svečanoj skupštini Nacionalnog komiteta ICOM Srbija, koja je održana 9. maja u Kući kralja Petra I u Beogradu. Nagradu su dobitile kolege iz Narodnog muzeja Pančevo, Narodnog muzeja Kraljevo, Centra za kulturu "Gradac" iz Raške, Istorijetskog muzeja Srbije, Zavičajnog muzeja iz Paraćina i Spomen-zbirke Pavla Beljanskog iz Novog Sada.

Šta je živo nasleđe i kako ga sačuvati

Pojam nematerijalnog kulturnog nasleđa, njegovo definisanje, prepoznavanje, a posebno zaštita, predstavljaju jedan od najvećih izazova savremene muzeologije i heritologije

Piše: Danijela Filipović/Fotografije: Jelena Janković, Srbija Danas

Konvencija o očuvanju nematerijalnog kulturnog nasleđa usvojena je na 32. generalnoj skupštini UNESCO-a u oktobru 2003. godine, s ciljem očuvanja i poštovanja nematerijalnog kulturnog nasleđa zajednica, grupa i pojedinaca, kao i podizanja svesti o njegovoj važnosti na lokalnom, nacionalnom i međunarodnom nivou. Prema Konvenciji, nematerijalno kulturno nasleđe označava „prakse, prikaze, izraze, znanja, veštine, kao i instrumente, predmete, artefakte i kulturne prostore koji su s njima povezani - koje zajednice, grupe i, u pojedinim slučajevima, pojedinci prepoznaju kao deo svog kulturnog nasleda. Ovakvo nematerijalno kulturno nasleđe zajednice i grupe iznova stvaraju u zavisnosti od njihovog okruženja, interakcije sa prirodom i istorije, pružajući im osećaj identiteta i kontinuiteta i na taj način promovišući poštovanje prema kulturnoj raznolikosti i ljudskoj kreativnosti“.

Jedan od važnijih ciljeva Konvencije odnosi se na pronalaženje novog pristupa zaštiti dela kulturnog nasleđa koje se definiše kao živo nasleđe, uspostavljanje novih načina njegove zaštite, odnosno proširenje kruga aktera uključenih u njegovu zaštitu. Uz primenu novih mehanizama i principa, oblici kulturnog nasleđa koji su deo proučavanja mnogih disciplina (etnologije, etnomuzikologije, lingvistike, folkloristike itd.) bivaju sagledani u kontekstu njihove sadašnje društvene uloge, načina ispoljavanja i potrebe zajednice da ih sačuva za buduće

generacije. Nematerijalno kulturno nasleđe se posmatra kroz bogatstvo znanja i veština koje se prenose s generacije na generaciju, a njegov značaj, pre svega društveni, dolazi do izražaja upravo kroz vrednost koju ima za samu zajednicu koja ga stvara i njenu potrebu da ga sačuva. Ono istovremeno može biti deo života različitih zajednica jer elementi nasleđa koji se izvode u jednoj sredini mogu biti prisutni i u susednom selu ili su kao rezultat migracija preneti i na neki drugi prostor. Upravo zato, karakteristike koje jedan element definišu kao nematerijalno kulturno nasleđe odnose se na njegovo prisustvo u zajednici kroz niz generacija, podrazumevajući i njegovo menjanje i prilagođavanje uslovljeno promenama okruženja.

Lokalna zajednica kao zaštitar

S obzirom na to da nematerijalno kulturno nasleđe jeste odraz identiteta jedne zajed-

nice, njegova vrednost i značaj se mere pre svega prema vrednosti i značaju koji ima za zajednicu koja ga baštini, a ne u poređenju sa drugima ili sa sličnim elementima nematerijalnog kulturnog nasleđa. U tom smislu, za očuvanje nematerijalnog kulturnog nasleđa i primenu principa Konvencije iz 2003. godine ključno je definisanje i prepoznavanje uloge onih koji u dosadašnjim sistemima brige o nasleđu nisu bili na dovoljno jasan i definisan način uključeni, a to su nosioci i lokalne zajednice. Njihova uloga naglašena je već od sprovođenja prvog preduslova za sistemsku brigu o nasleđu koje se definiše kao nematerijalno, uspostavljanje inventara nematerijalnog kulturnog nasleđa, a ključna je u sprovođenju mera zaštite koje se odnose na prenošenje nematerijalnog kulturnog nasleđa. Da bi odredene društvene pojave, znanja ili veštine vezane za tradicionalne zanate ili izvodačke prakse bili posmatrani kao nematerijalno kulturno nasleđe, neophodno je da je u savremenom trenutku prisutno i prepoznato u zajednici kao specifično nasleđe, ukorenjeno u prošlosti, koje žele da sačuvaju i za generacije koje dolaze.

Mere usmerene na očuvanje nematerijalnog kulturnog nasleđa definišu se u skladu sa opštim postavkama koje su date Konvencijom o očuvanju nematerijalnog kulturnog nasleđa UNESCO-a i, prema uspostavljenom sistemu, podrazumevaju učešće širokog kruga aktera - nosilaca nasleđa, lokalnih zajednica i organizacija, stručnih tela i institucija.

Uloga stručnjaka i ustanova zaštite

Uloga institucija u sistemu zaštite nematerijalnog kulturnog nasleđa je prepoznata kako u sferi identifikovanja i nominovanja za upis u Nacionalni registar, tako i kroz organizovanje sistemskih istraživanja, dokumentovanja i edukacije. U promovisanju i prezentovanju, kao i ostvarivanju održivosti nasleđa, veliku ulogu imaju nevladine organizacije, strukovna ili druga udruženja, folklorne grupe itd. Ipak, za uspeh ovih mera, kao i za opstanak samog nasleđa, neophodna je živa aktivnost nosilaca nasleđa, odnosno onih koji ga stvaraju i prenose. Zajednice i grupe koje ispoljavaju određeno nasleđe svakako su razvile vlastite sisteme za prenošenje svojih znanja i

Uslovi za upis na UNESCO-vu Reprezentativnu listu

Reprezentativna lista nematerijalnog kulturnog nasleđa čovečanstva UNESCO je ustanovio radi obezbeđivanja međunarodne vidljivosti ovog segmenta nasleđa. Istovremeno, UNESCO je formirao Listu nematerijalnog kulturnog nasleđa sa potrebom hitne zaštite, kao i Register dobrih praksa, kojim u prvi plan stavljaju uspešno kreirani i primenjeni nacionalni ili regionalni programi zaštite. Konvencijom i operativnim smernicama definisani su uslovi i načina za upis na ovu listu. Za predložene elemente važno je da su ukorenjeni u prošlosti, predstavljaju deo sadašnjeg života zajednice, te da ga zajednica, prenoseći s generacije na generaciju, doživljava kao obeležje sopstvenog identiteta. Proces nominovanja odvija se uz učešće zajednica, grupa ili, u relevantnim slučajevima, pojedinaca koji su nosioci nasleđa i svojim delovanjem doprinose daljem očuvanju i prenošenju elementa. Istovremeno, predлагаči elemenata za Reprezentativnu listu UNESCO-a kroz definisan plan očuvanja tog elementa, razradene mere zaštite, preuzimaju obavezu da aktivno rade na njegovom očuvanju, promovisanju i prenošenju.

Kolo, tradicionalna narodna igra, na UNESCO-voj Reprezentativnoj listi od 2017.

veština unutar zajednica, ali s obzirom na to da je opstanak mnogih segmenata nematerijalnog kulturnog nasleđa u izvesnoj meri ugrožen, između ostalog i zbog faktora kao što su društvene i demografske promene, neophodno je uložiti dodatne napore da bi se obezbedilo njegovo prenošenje.

Neformalno prenošenje znanja

U tom smislu, aktivnost šire zajednice kroz uključivanje elemenata nematerijalnog kulturnog nasleđa u formalno i neformalno obrazovanje predstavlja drugi značajan aspekt koji obezbeđuje prenošenje. Radio-nice kao oblik neformalnog obrazovanja predstavljaju jedan od načina prenošenja znanja o nematerijalnom nasleđu i njihovo organizovanje je veoma često sastavni deo programa mnogih ustanova kulture, koje podrazumeva i intenzivnu saradnju sa samim nosiocima.

Dokumentovanje elemenata nematerijalog kulturnog nasleđa znači njegovo beleženje u aktuelnom trenutku, u formi i na način na koji je prisutan u zajednici. Dokumentovanje putem audio, video i foto dokumentaci-

Nematerijalno nasleđe Srbije na Reprezentativnoj listi

Za usvajanje predloga i donošenje odluka o pokretanju procedure za upis elemenata iz Srbije na Reprezentativnu listu nematerijalnog kulturnog nasleđa čovečanstva nadležan je Nacionalni komitet za nematerijalno kulturno nasleđe koji deluje pri Ministarstvu kulture i informisanja Republike Srbije. Na ovoj listi, kao prvi element iz Srbije, u novembru 2014. godine upisana je Porodična slava, čiji je predlagač Etnografski muzej u Beogradu. Kolo, tradicionalna narodna igra, najrasprostranjenija u aktuelnoj igračkoj praksi Srbije, upisano je na Reprezentativnu listu u decembru 2017. godine. Predlagači nominacije za Reprezentativnu listu su Katedra za etnomuzikologiju Fakulteta muzičkih umetnosti, Ansambl nacionalnih igara „Kolo“ i Centar za istraživanje i proučavanje tradicionalnih igara CIOTIS. U postupku usvajanja za mogući upis u 2018. godini nalazi se predlog za upis Pevanja uz gusle, dok je za upis na Reprezentativnu listu za nominacijski ciklus u 2019. godini predloženo Zlakuskovo lončarstvo, veština izrade grnčarskih proizvoda na ručnom vitlu na području zapadnosrpskog sela Zlakusa.

ja obezbeđuje registrovanje elementa, ali istovremeno je i osnova od koje počinje praćenje tog elementa, njegovih promena i društvene uloge. Naime, identifikovanje i evidentiranje nekog elementa ne znači i njegovo konzerviranje i prinudno održavanje u postojećem obliku, već upravo definisanje mera zaštite i, pre svega, uloge insti-

tucija, organizacija i pojedinaca uključenih u njegovo očuvanje. Zajedničkim delovanjem navedenih aktera moguće je obezbediti dalji opstanak nematerijalnog kulturnog nasleđa, poštujući jednu od osnovnih pretpostavki njegovog očuvanja - omogućavanje nesmetanog razvoja prema potrebama i ulozi koju ima za svoje nosioce.

Medijator između nasleđa i zajednice

Centar za istraživanje i promociju kulturnog nasleđa HeriTag proistekao je iz entuzijazma i želje dve istoričarke umetnosti i menadžerke u kulturi, Gordane Milanović i Dušanke Gojić, da se bave lokalnim nasleđem u skladu sa savremenim heritološkim pristupima. Ovo je priča o njihovom iskustvu u saradnji sa lokalnom zajednicom

Tekst: Gordana Milanović/Fotografije: HeriTag

Naše polazne ideje bile su fokusirane na neophodnost drugačijeg sagleđivanja nasleđa na lokalnom nivou, koje je veoma često marginalizovano, osavljen po strani u odnosu na delokrug interesovanja velikih ustanova, prepusteno zubu vremena i zaboravu. Baština Srema, a pre svega baština opština Stara Pazova i Indija, mesta u kojima smo odrasle, postala je glavno polazište naših razmišljanja o odnosu između nasleđa i čoveka. Posmatrajući sredinu u kojoj živimo, uočile smo jaz između, s jedne strane, ustanova kulture u našim opštinama, koje su u okviru svojih delatnosti pre svega usmerene na savremeno i amatersko stvaralaštvo, a s druge strane, brige o svedočanstvima prošlosti. Tako je nastao HeriTag centar (www.heritagcentar.org), sa željom da taj prazan prostor ispunimo novim vidovima komunikacije između različitih interesnih strana i drugačijim odnosom prema lokalnoj baštini.

Virtuelni muzej i zajednica kao muzealac

Kroz različite aktivnosti koje organizujemo, težimo da ukažemo na važnost nasleđa u aktuelnom trenutku, da utičemo na podizanje svesti kako šire zajednice, tako i lokalnih

Promocija sajta
Virtuelni muzej zajednice

donosioca odluka, te načinimo male ali važne korake u izgradnji kvalitetnijeg odnosa zajednice prema baštini koja je okružuje. Zagovarajući participativni pristup u procesima definisanja, očuvanja i interpretiranja lokalnog nasleđa, trudimo se da otvaramo prostor za dijalog između prošlosti i sadašnjosti, između zajednica i baštine, kako bismo štitili i promovisali kulturni identitet mesta i ljudi koji u njima žive.

Vođeni ovim idejama, pre godinu i po dana započele smo projekat *Virtuelni muzej zajednice opštine Stara Pazova* (www.virtuelnimuzejpazova.rs). Kako u opštini Stara Pazova fizički ne postoji muzej, ideju o upotrebi virtuelnog prostora za kreiranje slike o lokalnom kulturnom identitetu, kao i svesti o bogatstvu lokalnog nasleđa, postavili smo kao alternativu koja bi jednim delom zadovoljila i unapredila kulturne potrebe stanovnika. Koncept projekta podrazumeva stvaranje internet platforme kroz koju se podstiče negovanje multikulturalnih vrednosti različitih zajednica unutar šire lokalne zajednice, te koja reflektuje stav zajednice o vrednostima koje baštini.

Kroz projektne aktivnosti podstičemo građane da budu akteri u prepoznavanju i očuvanju lokalnog nasleđa. U saradnji sa svim zainteresovanim, kako pojedincima, tako i udruženjima, organizacijama i ustanovama kulture, organizovali smo radionice na kojima smo tragali za odgovorom na pitanje šta je to naše lokalno nasleđe. Meštani su predlagali spomenike, arhitektonске objekte, znamenita mesta, prirodne krajolike, umetničko-istorijske i etnografske predmete, stare zanate, običaje, tradiciju, koje smatraju delom lokalnog identiteta i lokalne kulture. Otvorili smo mogućnost da se čuje glas svakog zainteresovanog pojedinca ili

Poseta nemackoj crkvi
u Putincima

Upoznavanje nasleđa Srema
- Ekskurzija u okviru projekta
ReAnimacija Spomenika

grupe, želeći da na taj način sačuvamo lične priče i iskustva kao deo kolektivnog sećanja.

Mapiranje nasleđa uz pomoć Pejačevića

Upotrebom digitalnih tehnologija trudimo se da ponudimo interaktivne i kreativne načine interpretiranja nasleđa lokalnih zajednica u cilju povećanja njegove atraktivnosti, kao i dostupnosti kulturnih sadržaja široj javnosti. Projekat ***Tragom baštine Pejačevića*** (www.tragompejacevica.rs) zasniva se na ideji mapiranja istorijskih mesta, spomenika i arhitektonskih objekata profane i sakralne namene na području Vojvodine, povezanih sa plemićkom porodicom Pejačević, koja je imala važnu ulogu u društvenoj, političkoj, urbanističkoj i demografskoj istoriji Slavonije, ali i Srema.

Posmatrajući objekte, naročito one čija istorija nije istražena i koji još uvek nisu proglašeni kulturnim dobrima, kao deo jedinstvene spomeničke celine, želeli smo da pokrenemo pitanje revalorizacije ovog nasleđa. Kreiranje digitalne online mape sa prikazom rasporeda sačuvanih objekata, upotreba principa digitalnog *storytellinga*,

multimedijalni sadržaji, 3D i 360-steponi prikazi pružaju mogućnost da se korisnici na kreativan način upoznaju sa pričom o društvenoj i političkoj ulozi Pejačevića i edukuju o važnosti svakog objekta ponaosob.

Reanimiranje spomeničkog nasleđa

Jedan od najvažnijih segmenta našeg rada posvećen je edukaciji dece i mladih, te kroz različite interaktivne radionice nastojimo da podstaknemo nove generacije da kritički sagledavaju prošlost, da se na adekvatan način ophode prema nasleđu, kao i da razumeju i uvažavaju kulturne različitosti.

Projekat na kojem trenutno radimo, ***ReAnimacija spomenika***, u fokusu ima tri sremska sela - Jarkovce, Putince i Golubince, kao i njihove simbole - letnjikovac grofovske porodice Pejačević, nemačku neogotičku crkvu i dvorac Šlos. Sva tri spomenika imaju zanimljivu i bogatu istoriju, a nalaze se u lošem stanju, uglavnom napušteni i bez svrhe i funkcije u životu savremenog čoveka. Želja nam je da novi naraštaji postanu svesni značaja zaštite i očuvanja lokalnih znamenosti tako što ćemo ih aktivno uključiti u istraživanje njihove istorije i osmišljavanje

kreativnih rešenja za njihovo korišćenje i interpretaciju. Zajedno planiramo programe i kulturne sadržaje kojima ćemo, bar na kratko, udahnuti život ovim zapuštenim objektima. Kroz konkretne akcije sa decom trudimo se da utičemo i na ostale sugradane da se informišu o nasleđu koje baštine i da podstaknemo osećaj civilne odgovornosti kao osnove za poštovanje i brigu o nasleđu. Cilj nam je i da inicijativa utiče na povećanje vidljivosti ovih spomenika kulture, kako bi se sagledali problemi i pronašla rešenja za njihovo korišćenje i obnovu.

Takođe, želimo da ličnim primerom podstaknemo naše sugradane da se uključe na različitim nivoima u proces zaštite baštine. Tako nam nije strano da same uzmemо metlu u ruke i očistimo napuštenu neogotičku crkvу, dajući bar malи doprinos u zauzatljivanju njenog propadanja. Nastojimo da pokažemo da uz malо uloženog vremena i truda, bilo da smo profesionalci, zaljubljenici u prošlost ili samo obični ljudi koji sva-kodnevno prolazimo pored svedočanstava o prošlim vremenima, možemo kroz pojedi-načne i kolektivne akcije uticati na očuvanje nasleđa sa kojim živimo.

Kontinuitet i transformacije

Preko 2.000 posetilaca je tokom vikenda 23. i 24. juna 2018. godine posetilo beogradski Muzej afričke umetnosti. Povod za ovu vrstu masovne posete jednoj instituciji kulture bila je godišnja manifestacija *Afro festival* - jedinstven događaj u našoj sredini. Održan dvadeset prvi put, festival je ponudio neke sada već ustaljene, ali i nove programe, čime je odgovorio na svojevrstan muzeološki izazov koji se kontinuirano postavlja pred ovaj muzej.

Tekst: Emilia Epštajn/Fotografije: Marija Piroški, Muzej afričke umetnosti u Beogradu

Simbolični poklon Maroka

„Maroko je srećan da danas predstavi umetnički predmet kao donaciju Muzeju afričke umetnosti u Beogradu. To je izvanredno, 80 godina staro, autentično, ručno izrađeno sedlo koje je napravio gospodin Sekat, koji kombinuje znanja 14 različitih zanata. Ova donacija predstavlja mali način na koji možemo da doprinesemo obogaćenju muzejske kolekcije, za koje se nadamo da će naredne generacije imati prilike da u njima uživaju”, rekao je Njegova ekselencija Mohamed Amine Belhaž, ambasador Kraljevine Maroko, na zvaničnom obraćanju tokom Durbara na Afrofestivalu ove godine. Poklon u vidu artefakta potvrđuje jasni anti-kolonijal narativ koji su zastupali darodavci i inicijatori Muzeja, Veda Zagorac i Zdravko Pečar: da su svi predmeti ili kupljeni ili dobijeni na poklon od „naših afričkih prijatelja” i da su izašli iz matičnih zemalja sa svim neophodnim dozvolama.

Festival koji se jednom godišnje održava u Muzeju afričke umetnosti u Beogradu - danas poznat kao *Afro festival* - prvi put je održan 1997. godine povodom obeležavanja jubileja: dvadeset godina Muzeja. Festival je najavljen kao prva multikulturalna manifestacija ove vrste u Jugoslaviji. Sama ideja, pa čak i potreba da se u određenom trenutku ustanovi veoma specifičan program sa konceptom „festivala kulture“ kao deo redovne ponude jednog muzeja, zavređuje posebnu pažnju kada je u pitanju razmatranje programskih politika institucija kulture uopšte, kao i njihovih transformacija kroz vreme. U tom smislu, programske politike možemo posmatrati kao *reaktivne* na svoje okruženje, odnosno kao one koje kroz svoje programe imaju u osnovi upisan zadatak da: *prvo*, budu ekspONENT određenih državnih politika, i da, *drugo*, reaguju na želje javnosti ili (što je uslovljeno ovim prvim ili zapravo nemionovan deo tog fenomena) da među svojom publikom *kreiraju* osećaj da je ono što muzeji nude zapravo ono što je javnosti i potrebno.

Festival kao odgovor na krizu

Afro festival kulture, kako glasi njegov prvobitni naziv, javio se u veoma specifično vreme devedesetih godina prošlog veka, koje su u lokalnoj sredini obeležene ekonomskim sankcijama i političkom izolacijom iz međunarodne zajednice. Iako je zemlja u to vreme još uvek nosila ime Jugoslavija, bila je daleko drugačija, prema preovladajućim vrednostima i uverenjima, od kulturne i političke sredine u kojoj je Muzej afričke umetnosti - zbirka Vede i dr Zdravka Pečara osnovan. Umnogome obeležen ideologijom Pokreta nesvrstanih, Muzej je tih devedesetih godina bio pred izazovom funkcionisanja u ovom znatno promenjenom društvенom kontekstu. To je, međutim, bio još jedan u nizu mnogih izazova koji su se od njegovog osnivanja postavili pred rukovodstvo i zaposlene ove zaista specifične, a svakako specijalizovane institucije odgovorne za prezentovanje, promociju i interpretaciju afričkih kultura u ovom delu sveta. Naime, ovu je instituciju od njenih početaka pratila potreba da se - u svakom od konteksta u kojima je postojala - njen značaj i vred-

Durbar 2018.

nosti iznova dokazuju, što je umnogome uticalo i na njen razvoj. U vreme političke nestabilnosti i teške socioekonomske situacije, rukovodeći se svojevrsnom *logikom preživljavanja*, zaposleni u Muzeju došli su na ideju o pokretanju veoma specifičnog programa - festivala. Ujedno, u stanju društvene krize i zatvorenosti, u prostoru Muzeja, koji je na nekoliko dana postajao mesto okupljanja međunarodne (afričke) zajednice, pogled biva usmeren u budućnost; tom vlastom projekcije zamišlja se jedno moguće postojanje koje, iako poput fatamorgane, kreira obrise realne materijalizacije u prostoru i vremenu Muzeja (koji je utemeljen u sadašnjosti, ali koji dozvoljava, kao prostor reprezentacije i interpretacije, spekulacije u pogledu različitih zamišljenih budućnosti). Stoga ne iznenaduje sa vremenske distance

Bazar je sastavni deo Afro festivala

možda naivna ali ipak veoma upečatljiva konstatacija koju M. V. Jovanović, citirajući tadašnju direktorku Muzeja Zoricu Milivojević, beleži u svom tekstu *Afrika u Beogradu: Muzej bez zidova*, objavljenom u „Politici“ juna 1997: „Među plemenima Afrike festivali su često obredne pripreme u očekivanju boljih, plodnijih dana. Muzej afričke umetnosti u Beogradu svojim (...) festivalom prizvao je kulturološki potentniju budućnost“.

Redefinisanje Muzeja na temelju Afro festivala

Zapravo, čitav program prvog festivala odaje utisak da je imao za cilj da u javnosti, političkoj, kulturnoj, kao i među samim zaposlenima, redefiniše Muzej afričke umetnosti kao instituciju, i time mu obezbedi le-

gitimitet u novom društvenom kontekstu. S tim ciljem - da iznova razmotri i utvrdi značaj u okvirima svoje sredine, prvi *Afro festival kulture* ima zadatku da podseti na institucionalni *kontinuitet*, ili istrajnost 20 godina postojanja, obeležavanjem jubileja MAU. Pored toga, u prvi plan su stavljeni *stručnost i posvećenost zaposlenih* - izložba *Magija, tradicija i savremenost - izbor poklona 1977-1997*. trebalo je da „na simboličan način predstavi vreme i ljude posvećene Muzeju“, kako beleži M. V. Jovanović u „Politici“ tih dana; kao i da prepozna potrebu zajednice za „novim saznanjima o Africi“. Međutim, potreba okruženja za jednim takvim muzejom prepoznaje se u činjenici da postoje stručnjaci i ljubitelji „afričke kulture“ izvan zidova Muzeja, kojima je Muzej kao takav potreban. Na taj način Muzej počinje ne samo da potvrđuje već i da usmerava interesovanje Beograđana za „opšte svetske trendove“; u vreme međunarodne izopštenosti zemlje Muzej postaje simbolički prostor slobode - tematski prevazilazeći okvire lokalne sredine, kao i uobičajene muzejske narative.

Prvi *Afro festival* značajan je zbog toga što je postavio temelje programske strukture koja je ostala u izvesnoj meri nepromenjena do danas. U tom smislu, sadržaj *Afro festivala* je tokom godina uključivao: *umetničke programe* (izložbe, scenska izvedenja/nastupe, koncerte, čitanje poezije, film, itd.), *edukativne programe* (predavanja, razgovore, tribine, predstavljanje knjiga, prezentacije putnika/putopisaca, javna vođenja, radionice, itd.) i *programe popularizacije afričke kulture* (na primer, Afrički bazar – prodajna izložba suvenira, umetničkih i zanatskih predmeta, afričko kulinarstvo, modne revije i tome slično).

Još jedan od ključnih elemenata ovog muzejskog festivala, od početka uspostavljenog, jeste poseban program *Durbar - festival festivala* koji je uvek uključivao obraćanje doajena Afričke grupe koja u Srbiji zastupa interes Organizacije afričkog jedinstva i/ili gradonačelnika, odnosno sekretara za kulturu grada Beograda, budući da je grad Beograd osnivač i glavni pokrovitelj Muze-

Afrika izvan afričkog kontinenta

„Ono po čemu će ovaj festival biti drugačiji i po čemu se razlikuje je novi koncept koji smo pokušali da uspostavimo, a to je da ćemo ove godine prvi put imati zemlju počasnog gosta - to je ove godine Maroko“, izjavila je direktorka Muzeja dr Marija Aleksić povodom Afro festivala 2018. Ostajući veran prvobitnoj ideji saradnje sa afričkim ambasadama, pokazuje se otvorenost da se određeni novi formati uvode u program koji služe kao primer transformacije Afrofestivala kroz vreme. U prilog ideji transformacije govori i događaj sa ovogodišnjeg Afrofestivala, kada se, nakon zvaničnog obraćanja afričkih ambasada, govornicima na bini pridružilo više od dvadeset ambasadora (iz Meksika, Brazila, Indonezije, Koreje, itd.), šef misije OEBS-a, šef komesarijata UNHCR-a, direktor UNICEF-a i mnogi drugi. Sasvim je moguće da se time otvara mogućnost za potencijalno proširenje interpretacije Afrike koje prevazilazi nacionalne, rasne i etnocentrične okvire evropskog razumevanja ovog kontinenta.

ja afričke umetnosti. Diplomatska predstavnštva kontinuirano potvrđuju istorijsku vezu naše zemlje sa Pokretom nesvrstanih (među čijim zemljama osnivačima je bila i Jugoslavija), a gradski predstavnici daju podršku ovoj platformi za prezentaciju Afrike kod nas, kao i u vreme osnivanja Muzeja pod okriljem grada Beograda.

Danas, *Afro festival*, kao "najznačajnija godišnja manifestacija" koja se organizuje u Muzeju afričke umetnosti, perpetuira ute-meljivačke vrednosti: *zajedništva, solidarnosti, antikolonijalnog odnosa jednakosti i prijateljstva sa afričkim zemljama*, koji se jednom godišnje potvrđuju u slojevito simboličnom prostoru Muzeja afričke umetnosti u Beogradu.

Secesija na beogradski način

Beograd se ove godine prvi put uključio u obeležavanje Svetsko dana secesije, koji se širom Evrope proslavlja od 2012. svakog 10. juna. Izložbom, šetnjom, radionicama, predavanjima u organizaciji Muzeja grada Beograda i Kluba *Lepota života*, započelo je umrežavanje prestonice na Evropsku kulturnu rutu koju već šestu godinu zaredom oblikuju stručnjaci i ljubitelji ovog stila na inicijativu međunarodne organizacije Reseau Art Nouveau

Tekst: Angelina Banković i Majda Sikošek/Fotografije: Muzej grada Beograda, Klub *Lepota života*, Republički zavod za zaštitu spomenika, Danko Strahinić

Svetski dan secesije je prvi put zvanično obeležen u Beogradu 2018. godine, u saradnji Muzeja grada Beograda i Kluba *Lepota života*. U Evropi, na inicijativu zaposlenih u Muzeju primenjene umetnosti u Budimpešti, Svetski dan secesije je prvi put obeležen 2012. godine. Datum 10. jun je odabran u spomen na dvojicu velikih arhitekata ovog stila, jednog sa zapada Evrope, Antonija Gaudija, a drugog sa istoka, Ede Lehnnera. Već naredne godine mreža organizacija i pojedincara posvećenih stilu secesije sa sedištem u Briselu (*Reseau Art Nouveau Network*) prihvatiла је ovu ideju i od tada se širom Evrope, pa i u Latinskoj Americi, Svetski dan secesije obeležava različitim manifestacijama.

Secesija kao sloboda stvaranja

U Beogradu je realizacija ideje o obeležavanju Svetskog dana secesije započela raspisivanjem foto-konkursa u okviru kojeg su zainteresovani pojedinci mogli da pošalju autorske fotografije detalja secesijske dekoracije u beogradskoj arhitekturi. Žiri, sastavljen od predstavnika Kluba i Muzeja, izabrao je 34 fotografije koje su bile prikazane na izložbi *Secesija - sloboda stvaranja*, svečano otvorenoj 19. maja, u okviru Evropske noći

muzeja, a u koprodukciji sa UPG *Noć muzeja*, koja je bila značajna podrška izložbi. Za mesec održavanja izložbe odabrana je Galerija *Karst* u Muzeju Jovana Cvijića, iz dva razloga. Prvi je bio taj što Muzej ove, 2018. godine obeležava pedesetogodišnjicu od otvaranja, čemu je bio i posvećen uvodni deo izložbe, ali je jednakom bila važna i činjenica da enterijer Muzeja predstavlja jedan od najbolje sačuvanih enterijera u stilu secesije u Beogradu, a izveden je po nacrtima Dragutina Inkiostrija Medenjaka, začetnika primenjene umetnosti i dizajna u Srbiji.

Izložbu je pratilo katalog u kojem su mesto pronašle sve fotografije odabrane za izložbu i tekstovi autorki izložbe Majde Sikošek i Angeline Banković.

Programi namenjeni najširoj publici

Da bi prvo zvanično obeležavanje Svetskog dana secesije u Beogradu bilo zanimljivije i da bi priča o ovom stilu s kraja 19. i početka 20. veka bila dostupna široj publici, tokom trajanja izložbe organizovani su prateći programi. Kroz jedan od njih, edukativnu radionicu Dečjeg kluba Muzeja grada Beograda *Čari secesije*, učenici osnovnih škola su se

upoznali sa osnovnim karakteristikama secesije i primerima arhitekture ovog stila na Kopitarevoj gradini. U drugom pratećem programu, kroz tri gradske šetnje posetioci su, uz stručna vođenja autorki izložbe, otkrivali interesantne činjenice o Beogradu iz vremena secesije i istorijskom trenutku u kojem je bila aktuelna, i razgledali preko dvadeset građevina podignutih u ovom stilu.

Centralni događaj kojim je svečano obeležen 10. jun, Svetski dan secesije, bio je celodnevni program u prostoru Galerije *Karst*. Autorke izložbe održale su dva predavanja - *Vreme secesije i Arhitektura secesije u Beogradu*, a zainteresovana publika imala je priliku i da, uz stručna vođenja, obiđe Muzej Jovana Cvijića i uživa u delu Dragutina Inkiostrija Medenjaka, kao i da sazna detalje o njegovom životu i umetničkom radu iz dokumentarnog filma Radio-televizije Srbije. Program je završen proglašenjem tri najbolje fotografije po mišljenju žirija i jedne po mišljenju publike. Dodelom nagrada pobednicima konkursa izložba je zatvorena, a u dvorištu Cvijićeve kuće organizovan je koktel, u hladu japskog bagrema koji je veliki srpski naučnik zasadio u svojoj baštiji.

Muzej Jovana Cvijića

Muzej Jovana Cvijića, otvoren 1968., smešten je u porodičnoj kući poznatog naučnika, sagrađenoj 1905. godine. Stalna postavka sastoji se od izloženih dokumenata, fotografija i predmeta likovne i primenjene umetnosti koji govore o Cvijićevom životu, radu i istraživanjima.

Predstavljen je i deo autentičnog ambijenta, izvedenog prema projektima Dragutina Inkiostrija Medenjaka, u kojem su stanovali Cvijić i njegova supruga Ljubica Krstić. U svom izvornom obliku sačuvani su salon i Ljubičina soba.

Foto-konkurs u okviru izložbe Secesija – sloboda stvaranje

Tema foto-konkursa bili su arhitektonski detalji na zgradama u stilu secesije u Beogradu. Prijavilo se 36 učesnika, a odabrani su radovi 23 autora. Žiri konkursa dodelio je tri nagrade, a jednu fotografiju nagradila je publika. Prvu nagradu dobio je Danko Strahinić za fotografiju ženske maske sa kuće Steve Jovanovića Resavca na Obilićevom vencu, drugu Irina Brajović za detalj sa kuće Mike Alasa na Kosančićevom vencu, a treću Angelina Bartula za mušku masku sa Vučine kuće u Karađorđevoj ulici. Nagradu publike dobita je Sandra Sević za detalj sa kuće Svetozara Stamenkovića u Ulici kralja Petra.

Antičkim putem od Singidunuma do Akvileje

Da kulturno nasleđe govori sve jezike, a pogotovu kada predstavlja zajedničku tekvinu šireg evropskog prostora, nedvosmisleno dokazuje sjajna izložba na kojoj su muzeji Srbije u nekad slavnoj antičkoj Akvileji prikazali ono što naše tlo baštini iz vremena kad su njime upravljali Rimljani. Izuzetan primer kulturne diplomatije na relaciji Srbija-Italija privukao je brojnu publiku, ali i medije u Palatu Meizlik ovog proleća

Tekst: Bora Dimitrijević/Fotografije: Đanluka Barončeli i Tamara Ognjević

Uzmanjem živopisnom i pitoresknom italijanskom gradiću Akvileji, četrdesetak kilometara od Trsta, u regiji Friuli-Venezia-Giulia, od 10. marta do 3. juna održana je reprezentativna izložba kulturnog nasledja Srbije *Blago i carevi - Raskoš rimske Srbije (Tesor e Imperatori - Lo splendoro della Serbia Romana)*. Realizovana je kao zajednički međunarodni poduhvat Narodnog muzeja u Beogradu i Fondacije *Akvileja*. U godini kada obeležavamo Evropsku godinu kulturnog nasledja, ona se može shvatiti i tumačiti kao jedna vrsta interkulturnog

dijaloga između Srbije i Italije. Interesantno je spomenuti i činjenicu da je ideju za realizaciju jedne ovakve izložbe dao Antonio Zanardi Landi, predsednik Fondacije *Akvileja*, inače ambasador Italije u Srbiji od 2004. do 2006, veliki ljubitelj perioda Rimskog carstva na tlu Srbije i vrstan poznavalac te imperije.

Izložba u Akvileji je privukla veliku pažnju štampanih i elektronskih medija u Italiji, što nije bilo očekivano s obzirom na to da se na Apeninskom poluostrvu godišnje priredi veći broj značajnih međunarod-

nih izložbi iz raznih oblasti. Očigledno je bilo da su kolege iz Fondacije *Akvileja*, sa ambasadorom Landijem i direktorom Fondacije *Akvileja* Kristijanom Tijusijem, uložile ozbiljan napor da izložba dobije zasluženi publicitet s obzirom na karakter i sadržaj.

Od ranog Rimskog carstva do Konstantina Velikog

Nakon učešća na velikim zajedničkim izložbama u Italiji, koje su bile organizovane različitim povodom i na kojima su učestvovalle mnoge evropske zemlje predstavljen

Poznoantički šлемovi iz Jarka i Berkasova dali su poseban sjaj izložbi u Akvileji

ajući svoje kulturno nasleđe oslonjeno na period Rimskog carstva (Rimini, Rim, Milano, Venecija i drugi), Srbija se prvi put samostalno pojavila na tlu Italije sa izložbom ovakvog formata i značaja. Ovde se javlja i jedna vrsta simboličke povezanosti dva grada - Akvileje i Beograda, jer je jedan od važnijih puteva samog carstva vodio direktno od Akvileje do rimskog Singidunuma i prelazio se za 23 dana.

Za ovu i ovaku priliku odabrani su najvređniji eksponati iz reda najznačajnijih ostvarenja rimske umetnosti i zanatstva iz vremena kada je Srbija bila integralni deo Rimskog carstva, da bi zatim u jednom periodu postala prostor sa kojeg je poteklo 17 imperatora. Period iz kojeg potiču eksponati obuhvata čak nekoliko vekova, od I do VI veka, praktično od ranog Rimskog carstva, preko perioda tetrarhije sve do vremena Konstantina Velikog i perioda ranog hrišćanstva. Pomenuti hronološki period poklapa se sa vremenom kada je Akvileja, uz Rim, bila jedan od najnaprednijih gradova carstva i raskrsnica važnih puteva koji vode prema unutrašnjosti Italije.

Saradnja koja pomera granice

Palata Meizlik, u kojoj je otvorena izložba, nalazi se u neposrednoj blizini daleko poznatije Patrijaršijske crkve u Akvileji, odnosno Bazilike Svetе Mariјe Velike, koja se od 1998. godine nalazi na Listi prirodne i kulturne baštine sveta pod okriljem UNESCO-a. S obzirom na format izložbe, izbor prostora se pokazao kao veoma dobar i mudar potez jer su uspešno izbegnute zamke koje ponekad zna da nametne izložbeni prostor većih dimenzija. Dizajner izložbe Ramon Paskolat odlučio se, vrlo smelo, za crne površine koje čine pozadinu i izuzetno svedeno plafonsko osvetljenje koje je u punoj meri isticalo izložene predmete i stavljalo ih u fokus posmatrača već na prvi pogled. Hronološki sled je dobro uklopljen u vijugavi prostor, koji je dizajner uspeo da razigra zahvaljujući izuzetnom vizuelnom utisku moćnih skulptura, reljefa, srebrnih posuda, pektoralia i predmeta od zlata. Prvi put uradene crtane idealne rekonstrukcije dr Ivane Popović, na primeru porfirne glave imperatora Galerija, sjajno su dopunile postavku i učinile je atraktivnijom za običnog posetioca, lišenog posebnog predznanja.

Uz svesrdnu pomoć Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije, koje je već nakon prvog razgovora ambasadora Landija i ministra Vukosavljevića stalo iza

ideje o priređivanju jedne ovake izložbe, i Fondacije *Akvileja*, izložbu prati bogato opremljen dvojezični katalog, na italijanskom i engleskom jeziku. Autor izložbe je dr Ivana Popović, svakako naš najbolji poznavalac perioda Rimskog carstva danas, u saradnji sa kolegama iz Italije dr Kristijanom Tijusijem, dr Monikom Verzar, dr Arnaldom Markoneom i dr Serdom Rinaldijem Tufijem.

Treba pomenuti, kao kuriozitet a zašto ne i kao model ponašanja, da je posetioce nakon svečanog otvaranja kroz izložbu proveo direktor Fondacije *Akvileja* dr Kristijano Tijusi lično.

I da zaključim, izložbe poput ove u Akvileji, a možda i veće, predstavljaju pravi put kojim treba ići da bi se svetu predstavio deo kulture tla na kojem je danas Srbija, odnosno način da se slika o nama, a ona je nažalost i dalje crno-bela, izmeni i tako pomogne sveukupnom društvenom uključivanju u evropske i svetske savremene tokove. Ne treba čekati da ih neko drugi inicira i vuče nas za rukav, već da struka i Ministarstvo kulture i informisanja svojom dugoročnom međunarodnom strategijom prednjače sa predlozima i novim inicijativama poput ove u Akvileji.

Osam srpskih muzeja i 61 predmet

U okvir postavke izložen je 61 predmet iz osam srpskih muzeja, najviše iz Nacionalnog muzeja u Beogradu (30), zatim iz Muzeja Srema i Sremske Mitrovice (10), Nacionalnog muzeja u Zaječaru (8), Nacionalnog muzeja u Nišu (4), Muzeja grada Beograda (3), Muzeja Vojvodine (3), Muzeja Krajine u Negotinu (1), Nacionalnog muzeja u Požarevcu (1) i jedan predmet iz privatne zbirke. Od bronzanog portreta imperatora Konstantina Velikog, mermernih portreta careva Albina, Makrina i Kara, porfirne glave Galerija iz Romulijane, preko veličanstvene Beogradske kameje i pozlaćenih paradnih šlemova iz Jarka i Berkasova, pa do reljefa boga Mitre, Herkula iz Gamzigrada, statuete Asklepija i Higije sa Medijane, teško je reći šta je ostavilo najveći utisak na stotinak posetilaca koji su među prvima kročili na izložbu. Raznorodni eksponati uputili su ih u značaj i moć rimskih imperatora sa tla današnje Srbije koji su, između ostalog, svetu doneli i prve edikte o toleranciji hrišćanstva. Svedoci njihove moći, ali i prolaznosti, jesu i raskošne palate i gradovi poput Sirmijuma, Naisusa, Šarkamena i Romulijane, iz kojih potiče većina izloženih eksponata.

Umetnički raj ispod Himalaja

U zbirke Muzeja naivne i marginalne umetnosti u Jagodini nedavno je stigla izuzetna akvizicija - dvadeset skulptura velikog indijskog umetnika Neka Čanda iz njegovog legendarnog Stenovitog vrtu u Indiji. Ovo je priča o jednoj odvažnoj odluci da se dugo sanjani muzejski san pretvori u stvarnost, ali i jedinstveni muzejski putopis o jednoj od najneobičnijih tvorevina na planeti

Tekst: Nina Krstić/Fotografije: Muzej naivne i marginalne umetnosti u Jagodini

Stenoviti vrt Neka Čanda najveći je svetski muzej naivne i marginalne umetnosti na otvorenom

Kada je sredinom prošlog veka samouki stvaralač Nek Čand (1924-2015) pokušao da sačuva sećanje na nestali grad Čandigar, srušen kako bi na njegovim temeljima bio realizovan projekat utopijskog polisa prema Le Korbizjevoj zamisli, njegov vrt je bio ilegalna tvorevina nastala recikliranjem ostataka nekadašnjih građevina Čandigara. Ono što je započelo kao umetnikova tajna misija čuvanja pamćenja jednog sveta, pretvorilo se u podvig dostojan divljenja koji danas baštini preko 2.000 skulptura u naročito oblikovanom predelu poznatom kao Stenoviti vrt. Zahvaljujući podršci Džona Majzelsa, predsednika Fondacije *Nek Čand*, i Anuja Sainija, umetnikovog sina - dvadeset skulptura ovog svetski poznatog stvaraoca iz dalekog Pendžaba na severu Indije darovano je krajem 2016. godine Muzeju naivne i margin-

alne umetnosti u Jagodini. Tako je započela izuzetno uspešna saradnja jednog srpskog muzeja sa legendarnim Stenovitim vrtom iz Čandigara, jedinstvenim muzejom naivne i marginalne umetnosti na otvorenom.

O ljudima i idejama

Moje lično interesovanje za originalna ostvarenja Neka Čanda potiče još iz studentskih dana, pa sam s velikom radošću prihvatile poziv indijskih kolega Anuja Sanija i Harša Lakhanpala da učestvujem u obeležavanju dana rođenja ovog jedinstvenog umetnika, 15. decembra 2017. godine u Stenovitom vrtu u Čandigaru. Na predlog Njegove ekselencije guvernera države Pendžab Saina Bednora i državnog sekretara Anuraga Agarvala, imala sam čast da tog dana otvorim novi deo Stenovitog vrtta presecanjem vrpce, ali i da lično zahvalim na donaciji Čandovih

skulptura u ime Muzeja naivne i marginalne umetnosti u Jagodini.

Pored izuzetne časti da neposredno učestvujem u ovom važnom događaju, posebno me je dirnulo gostoprимstvo koje su mi prilikom boravka u Čandigaru ukazali i domaćin, ali i svi ljudi sa kojima sam se tokom boravka u Indiji srela. Solidarnost, skromnost, produhovljenošć i neizmerna toplina ovih ljudi ostavili su na mene podjednako snažan utisak kao i magični Stenoviti vrt.

Šetajući uskim, prašnjavim putevima brda Šikvalika pod Himalajima, tragom inspiracije Neka Čanda, upoznala sam jedan poseban svet, osetila sam sve bogatstvo najrazličitijih čulnih doživljaja, što me je približilo shvatanju suštine umetnikovih ideja o stvaranju neobičnog kraljevstva - staništu svih božanstava.

Čarobni svet umetničkog Gandija

Prilikom boravka u Pendžabu i Harijani upoznala sam se sa biserima kulture ovog dela Indije, ali sam, ipak, najsnažnije doživela Stenoviti vrt Neka Čanda. Fascinirana sam snagom autentičnosti kojom zrače njegova dela. Gandijevska strpljivost i posvećenost, ali i lucidnost umetnika koji se potvrdio kao arhitekta, inženjer, vajar i baštovan, već dugi niz decenija svakodnevno okuplja preko 5.000 posetilaca svih vera i nacija. Na dva deset pet jutara zemlje, usred džungle - tri vodopada, na desetine mostova, nekoliko nivoa, preko trideset ljlulaški, preko pet stotina biljnih vrsta među kojima dominiraju monumentalni eukaliptusi i drveće manga, koje privlači najrazličitije vrste ptica, i stotine platoa sa oko 2.500 skulptura...

Sva čula postaju vrlo aktivna dok se posetilac kreće kroz male prirodne prepreke, savija kroz laviginte klanjajući se prirodi, susreće sa biljkama dok oprezno prelazi uske pute-ljke... sve vreme u njegovom uhu odjekuje žubor potoka, prsti vodopad čije kapljice svetlucaju na suncu koje obasjava ovu jedinstvenu postavku u koju su smeštene desetine figura u pokretu.

Povorce ljudskih i životinjskih figura - čuvara, vojnika, ministara, muzičara, mladića, staraca, sportista, grupe razdragane dece u punom ritmu života, do frizova dostojanstvenih boginja. Treperave boje ženskih sarija, smaragdni, tirkizni, žuti, oranž i crveni nakit plesačica, boginja, vodonosa i devojčica, jedinstveni su performans duhovne slojevitosti umetnika. Svaka figura ponaosob privlači pažnju svojim veličanstvenim stavom u istoj pozici i pokretu. Tipiziranih lica ili, ponekad, nagašenih grimasa, ludske i životinjske figure oblikovane su u rasponu od nešto smanjenih do prirodne veličine. Njihova monumentalnost i magičnost postignuti su i ritmičnim ponavljanjem. Devojka koja igra, konj koji se propinje, policajac koji diže ruku, slonovi

Stenoviti vrt pred domaćom publikom

Otvoreni konzervatorsko-restauratorski atelje sa radionicom za decu, projekcija filma o Stenovitom vrtu, promocija knjige, otvaranje izložbe skulptura pod otvorenim nebom ispred Umetničkog paviljona "Cvijeta Zuzorić" u Beogradu, samo su deo aktivnosti u okviru kojih je Muzej naivne i marginalne umetnosti u Jagodini predstavio dragocenu akviziciju iz Indije. Deo kompleksnog muzeološkog promišljanja čiji je cilj da domaća publika oseti duh velikog indijskog umetnika i njegovog grandioznog vrtu u Čandigaru. Izložbu *Nek Čand i Stenoviti vrt* u Beogradu otvorila je ambasadorka Indije u Srbiji, Njena ekselencija Narinder Čauan, a na otvaranju su govorili Anuj Saini, Lusi Mejzels u ime svog oca Džona Mejzelsa, predsednika Fondacije *Nek Čand*, i Nina Krstić, autor izložbe. Ovaj projekat, organizovan u saradnji sa indijskim kolegama Agarvalom Agurandom, Anujem Sainijem i Haršom Lakhanpalom, realizovan je uz podršku Ministarstva kulture i informisanja Republike Srbije i Ambasade Indije u Beogradu.

u šetnji, ljlulaške koje privlače decu - svi oni zajedno u Vrtu koji ih spaja.

Bilo da su u pitanju monumentalna božanstva ili nosači vode, ritualne plesačice ili stražari, Čand sa jednakom ljubavlju pristupa oblikovanju svakoga od njih. Graciozne kraljice koje izlaze iz kupališta dekorisane su fragmentima raznobojnih staklenih narukvica koje inače nose žene u Indiji. Naizmenična igra komplementarnih boja, strastvenih susreta cinober crvene i smaragdnozelene, oranž i purpurne, oker i plave, uz čarobno smenjivanje svetla i senke posredstvom raznobojnih staklića, doprinose posebnoj atmosferi - jedinstvenom spoju vizuelnog, fizičkog i taktilnog.

Nojeva barka u nemirnom okeanu 21. veka

Obradovalo me je da sam u Stenovitom vrtu iza scene zaticala vredne i druželjubive radnike kako još uvek ručno savijaju gvozdene cevi, razne vrste žica ili mešaju različiti materijal, stvarajući neponovljivi mix sačinjen od odbačenih predmeta, maltera stvorenog od sivog i terakota crvenog cementa. Uživala sam u čaroliji neobičnog vajanja sa jednim od prvih Čandovih radnika u društvu starijih lokalnih dama koje su od raznobojnih tkani-

na, gvožđa i ostalih odbačenih predmeta pravile autentične lutke u hindu nošnjama.

Usred pomahnilatalog 21. veka, prirodnih i društvenih turbulencija, razaranja koja bude predosećaj kataklizmi - Stenoviti vrt mi se čini retkim utočištem - Nojevom barkom koja otuđeni svet ponovo uči ljubavi i solidarnosti. Religiozna, simbolička i obredna uloga svih detalja unutar vrta rezultat je životne misije umetnika. Decenije razdora u Pendžabu probudile su u umetniku želju da napravi zemaljski raj u kojem nema nikakvih granica i barijera, gde su razlike zabranjene. Svojim vrtom Čand nam šalje poruke pružanja, tolerancije i pokajanja - čini se neophodnu ostavštinu za budućnost.

Moda kao potencijalno kulturno dobro

Naš mladi kolega Stefan Žarić, muzeolog i istoričar mode, ovog proleća je bio u prilici da međunarodnoj javnosti predstavi Milenu Pavlović Barili kao modnog ilustratora na prestižnoj konferenciji o istoriji mode, odevanja i tekstila u organizaciji eminentne Asocijacije istoričara mode

Tekst: Stefan Žarić/Fotografije: Stefan Žarić, DHA

Ugodini u kojoj je najistaknutija predstavnica *Blumsberi grupe*, Virdžinija Vulf, objavila *Talase*, srpska modna ilustratorka, pesnikinja i slikarka Milena Pavlović Barili se i sama našla u središtu aktivnosti londonske književno-umetničke elite. Nedaleko od Rasel trga, nadomak Britanskog muzeja, Milena je održala svoju prvu i jednu samostalnu izložbu u Ujedinjenom Kraljevstvu 27. februara 1931. godine u Galeriji *Blumsberi*. Gotovo čitav vek kasnije, Milena Pavlović Barili se 2018. godine metaforično vratila u London. Na međunarodnoj konferenciji o istoriji mode, odevanja i tekstila - *New Research in Dress History Conference* - održanoj u Udruženju primenjenih umetnika i u organizaciji Asocijacije istoričara mode 14. i 15. aprila tekuće godine, imao sam čast da predstavim modne ilustracije Milene Pavlović Barili kao modno nasleđe Srbije.

Prezentacija na konferenciji nastavak je istraživačkog rada na polju aktualizacije mode kao vida kulturnog nasleđa u zemlji, te rada na njenoj promociji i vidljivosti u inostranstvu. Poziv za učešće pod stipendijom pomenute organizacije usedio je nakon osvajanja 50. jubilarne nagrade Spomen-zbirke Pavla Beljanskog za najbolji master rad iz istorije nacionalne umetnosti, te realizacije rada u vidu izložbe *Maison Barilli Belgrade / New York* i prateće publikacije *Jedna studija o visokoj modi i visokoj umetnosti*. Kao što i sam naziv konferencije kaže, istraživanje o Barili jevoj pridruženo je najnovijim istraživanjima i otkrićima na polju muzeologije, heritolige, istorije i teorije mode, odevanja i tekstilnih umetnosti širom sveta. Konferencija je,

O nadrealizmu i modi u ambasadi Srbije u Londonu

između ostalih, okupila profesore i studente sa Univerzitetom Oksford, Parsons škole za dizajn, uzbekistanskog Nacionalnog univerziteta, Univerziteta u Sao Paulu i mnogih drugih, te kustose zbirki mode i tekstila iz renomiranih muzejskih institucija poput Luvra i Smitsonijana. Predstavljanje modnih ilustracija Milene Pavlović Barili ujedno je i prva prezentacija srpske kulture u istoriji ove konferencije.

Rad Milena Pavlović Barilli, *Serbian Fashion Illustrator* prezentovan je tokom prvog konferencijskog dana u okviru panela koji je otvorio konferenciju. U panelu, posvećenom vezama između umetnosti i mode i aktualizaciji mode kao dela istorijsko-umetničkog kanona, pored ilustracija Barilijeve premijerno je prezentovan i rad kustoskinje zbirke tekstila i mode Muzeja lepe umetnosti u Bostonu Pamele Parmal, povodom izložbe *Džon Singer Sardžent i moda*.

U sklopu konferencije održana je i studijska poseta renomiranom koledžu mode Central Saint Martin, uz stručno vođenje kustoskinje Ane Burume kroz muzejsku zbirku ove ugledne ustanove. Poseta koledžu organizovana je kako bi se učesnici konferencije upoznali sa recentnim praksama kako akademskog, tako i muzejskog bavljenja modom. Tako je ovaj jednodnevni istraživački seminar pret-

voren u analizu i interpretaciju radova studenata, ali i artefakata iz zbirke, uključujući tu i kreacije kulnog britanskog modnog dizajnera Aleksandra Mekvina.

Učešće na konferenciji bilo je povod da se već 19. aprila priključim krugu predavača na temu nadrealizma u modi, koje su zajednički organizovali Ambasada Srbije u Londonu i organizacija *Contemporary Balkan Art*. Izлагаč na predavanju, Danijel Milford Kotam, nekadašnji kustos zbirke mode Viktorija i Albert muzeja, Džon Majkl O'Saliven, saradnik mnogobrojnih modnih magazina, Ženevjev Džons, istoričarka mode, te potpisnik ovog teksta, revalorizovali su opus Barilijeve izvan do sada etablimiranih tumačenja nadrealističke slikarske poetike i sagledali ga kroz prizmu nadrealizma u modi.

Učešće istraživača iz Srbije po prvi put na konferenciji *New Research in Dress History*, koja je poslužila kao platforma za razmenu ideja na polju studija mode, znatan je doprinos nacionalnoj svesti o modi. Uzimajući u obzir inovativnost tumačenja i brendiranja nasleđa, ali i profitabilnost koju muzeologija mode - muzeologija sadašnjosti, ali i budućnosti - može da obezbedi, pred ICOM-om Srbija, ali i pred Komitetom za kostim sasvim sigurno su novi izazovi.

Kultna kožna jakna Aleksandra Mekvina u Central Sent Martinsu

Muzej i lokalna zajednica

Tradicionalni festival muzeja Intermuseum i ove godine je okupio muzealce iz čitave Rusije, ali i drugih delova sveta u moskovskom Manježu. Bila je to prilika da se predstave i muzeji iz Srbije - Galerija Matice srpske, Narodni muzej Kikinda i Muzej Jugoslavije, zajedno sa još nekoliko muzeja sa teritorije bivše Jugoslavije

Tekst: Sara Sopić/Fotografije: Nemanja Micević, Galerija Matice srpske, ROSIZO

Dadeseti po redu međunarodni muzejski festival *Intermuseum* održan je od 29. maja do 4. juna 2018. godine u glavnem gradu Rusije. *Intermuseum* je najveći muzejski događaj u Rusiji, koji se održava jednom godišnje, u okviru kojeg se predstavljaju najbolje prakse i inovativne ideje zajednici muzejskih stručnjaka, ali i promovišu muzejske aktivnosti i projekti velikom broju posetilaca. Svake godine festival okupi preko četiri stotine muzejskih institucija iz Rusije i celog sveta i na desetine hiljada posetilaca.

Ove godine, po prvi put u Moskvi, predstavile su se i institucije iz regionala, među kojima i tri muzeja iz Srbije - Galerija Matice srpske, Narodni muzej Kikinda i Muzej Jugoslavije. Učešće lokalnih muzeja inicirao je Forum slovenskih kultura okupivši sve dobitnike prestižne muzejske nagrade Živa na svom štandu. U skladu sa misijom Forum-a slovenskih kultura, na poziv Ministarstva kulture Ruske Federacije da učestvuju kao partneri na ovogodišnjem festivalu *Intermuseum*, smatrali su da je najbolje predstaviti mrežu slovenskih muzeja koji bi na zajedničkom štandu promovisali svoje institucije i njihov rad. U okviru štanda FSK-a predstavili su se Etnografski muzej iz Ljubljane, Muzeji i galerije Ljubljane, Slovenski planinski muzej, Tiflološki muzej iz Zagreba, Muzej antičkog stakla iz Zadra, Muzej savremene umetnosti

iz Banjaluke, Muzej makedonske borbe iz Skoplja i pomenuta tri muzeja iz Srbije.

Tema ovogodišnjeg festivala bila je *Muzej i lokalna zajednica*, pa su paneli u okviru biznis programa imali cilj da kroz seriju predavanja različitih muzejskih stručnjaka istaknu važnu vezu današnjeg muzeja i lokalne zajednice. U skladu sa sve dominantnijom paradigmom savremene muzeologije o društvenoj ulozi muzeja koja uzima primat nad svim ostalim aspektima muzejske delatnosti, tema ovogodišnjeg festivala *Intermuseum* upravo je to dodatno naglasila. Muzejski stručnjaci iz različitih oblasti delovanja i institucija koje

su različite po svom karakteru, kolekcijama, temama kojim se bave, kraju sveta u kojem se nalaze, svi do jednog isticali su koliko im je lokalna publika važna u svakodnevnom radu. U svojim predavanjima opisivali su na koje načine njihova institucija nastoji da se aktivno uključi u život lokalne zajednice u kojoj deluje. Programi o kojima se govorilo, iako realizovani sa istim ciljem razvoja lokalne publike, imali su različite karaktere - od inkluzivnih, koji su se fokusirali na rad sa marginalizovanim grupama, preko edukativnih, čiji je cilj razvoj najmlade publike, do animacionih, koji ciluju na mladu lokalnu publiku.

Intermuseum 2018 tradicionalno u moskovskom Manježu

Sarita Vujković (Muzej Savremene umjetnosti, Banja Luka), Snežana Mišić (Galerija Matice srpske) i Sara Sopić (Muzej Jugoslavije)

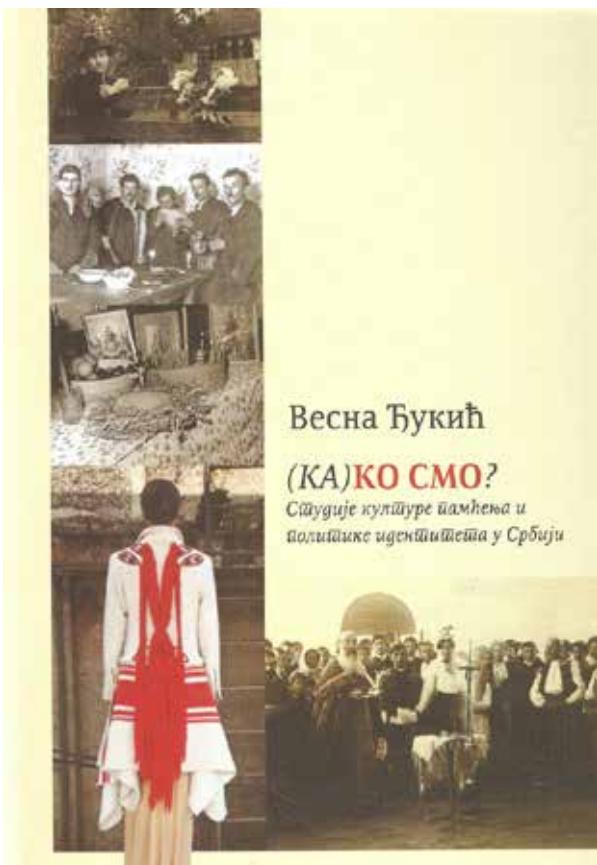
Pamćenja i politike identiteta u Srbiji

Prva, sveobuhvatna studija koja se bavi osetljivim pitanjem odnosa nacionalne kulturne politike i identiteta publikovana je prošle godine u izdanju Fakulteta dramskih umetnosti u Beogradu. Trud grupe autora predvođenih profesorkom Vesnom Đukić u proleće ove godine je na Festivalu humanistike, kulture i umetnosti – FESK nagrađen visokim priznanjem u kategoriji knjiga koje imaju trajnu vrednost

Tekst: Vladimir Krivošejev/Fotografija: Fakultet dramskih umjetnosti

Uknjizi (*KA*) *KO SMO - studije kulture pamćenja i politike identiteta u Srbiji* (Fakultet dramskih umetnosti, 2017), Vesna Đukić pred čitaocu iznosi rezultate interdisciplinarnih istraživanja realizovanih prikupljanjem i objedinjavanjem empirijskih podataka raznovrsnih studija slučaja i njihovom analizom u kontekstu naučne teorije. Originalnost autor-kinog pristupa se pre svega ogleda u izboru teme, budući da se u ovoj knjizi temeljno tretira pitanje odnosa kulturne politike prema društvenom pamćenju, nacionalnom biću i očuvanju njegove materijalne i nematerijalne baštine. Stavljajući težište razmatranja na pitanja odnosa nacionalne kulturne politike i identiteta, ali i na odnose identiteta i imidža, Vesna Đukić veliku pažnju posvećuje i problematici društvenog pamćenja, što danas predstavlja čestu motivaciju za radove iz sfere istoriografije i filozofije istorije.

Prvi deo knjige naslovjen: *Teorijsko-empirijski kontekst* sastoji se od dva eseja: *Teorijski okviri i Empirijska postavka*. Ove dve tematski povezane celine predstavljaju konceptualni osnov celokupnoga rada, a time i bitan ključ za korišćenje narednih poglavila. Zato se u njima Vesna Đukić osvrće na dva važna problema: pitanja javnih politika i pitanja identiteta. Uočavajući međusobnu neraskidivu povezanost ovih tema autorka je dodatnu pažnju usmerila i ka pojmu politike identiteta, koji označava kao „javnu praktičnu politiku koju vodi država primenom pravno-političkih, organizacionih, ekonomskih i vrednosno-idejnih instrumenata“, od „donošenja ustava kao najvišeg pravnog akta kojim se uređuje sama država i konstruiše njen politički identitet, a odmah zatim, i zakona kojima se u skladu s ustavom uređuju konkretnе oblasti društvenog života“. Usmeravajući raspravu ka ulogama koje pitanje nacionalnog identiteta ima

gije, filozofije, psihologije, teologije, kao i istoriografije.

Posle uvodnih eseja posvećenih razradi pitanja nacionalnog identiteta i identitetske politike, a koji, kako je već naglašeno, predstavljaju bitan ključ za dalje čitanje knjige, autorka je u nastavku čitaocima izložila dvadeset prethodno već objavljenih rada, od kojih je petnaest Vesna Đu-

kić potpisala kao samostalni autor a pet su nastali u koautorstvu sa Danijelom Vićen-tijević, Biljanom Dukić, Milicom Kočović, Urošem Durićem i Ivanom Volić. Ovi ra-dovi su u skladu sa tematikom, razvrstani u četiri poglavljia.

Prvo poglavje *Kultura i identitet*, objedinjuje osam studija slučaja o politici identiteta u Jugoslaviji i Srbiji. Ono predstavlja početak razrade odabrane tematike gde autorka čitaocima predočava različite sfere uzajamnog delovanja opšte kulturne politike i posebne politike identiteta. Naredno poglavje *Katastrofalni rizici u kulturi pamćenja* objedinjuje tri rada koja su ranije bila objavljena na engleskom jeziku. Njih povezuje zajednička problematika vezana za teme odnosa kulturne i identitetske politike i velikih nedaća koje su u bliskoj prošlosti zadesile Srbiju, a koje su bile izazvane različitim uzrocima, te dovodile do ugroženosti, oštećenja i uništenja nacionalne kulturne i prirodne baštine. Sledeće poglavje *Mediji i identitet* se sastoji od četiri ranije objavljena rada sa tematikom vezanom za uloge mediji u razvoju, prezentaciji i očuvanju društvenih vrednosti.

Završno poglavlje *Selo i identitet*, sastoji se od pet raddova sa tematikom politike identiteta seoskih zajednica, a koja je, kako zaključuje autorka „tokom tranzicionog perioda u potpunosti ostala izvan javnog prostora“

Ovako zamišljena, a pre svega realizovana knjiga predstavlja ne samo dragocen saznačni korpus, već, a što joj je možda i primarna namena, nezaobilazan putokaz za očuvanje nacionalnog identiteta putem budućeg kreiranja eksplicitnih kulturnih politika u maglovitim vremenima koja slede.

Nova signalizacija, nova interpretacija

Zahvaljujući izuzetnoj saradnji Zavičajnog muzeja Knjaževac sa nemačkim partnerima, ali i stručnjacima za IT tehnologije Elektronskog fakulteta u Nišu, antički lokalitet Timacum Minus i Arheo-etno park Ravni kod Knjaževca su dobili unapređenu prezentaciju i interpretaciju na tri jezika

Tekst: Milena Milošević Micić/Fotografije: Zavičajni muzej Knjaževac

The image shows three screenshots of a mobile application interface. The first screenshot on the left shows a menu with options: 'Археолошко налазиште Timacum Minus и Равна' (Archaeological site Timacum Minus and Ravnica), 'Timacum Minus' (with info icon), 'План налазишта' (Site plan) (with location pin icon), 'Римско утврђење' (Roman fortification) (with fort icon), 'Археолошки налази' (Archaeological finds) (with column icon), 'Саобраћајнице' (Roads) (with road icon), 'Некрополе' (Necropolis) (with tomb icon), and 'Веровања и ритуали' (Beliefs and rituals) (with figure icon). At the bottom are language buttons: RS, EN, DE. The second screenshot in the middle shows the 'Римско купатило (Терме I)' (Roman bathhouse (Thermae I)) section, featuring a thumbnail image of the ruins, a magnifying glass search icon, and descriptive text about the structure's history and architecture. The third screenshot on the right shows a 3D model of the Roman bathhouse against a black background.

Projekat unapredjenja prezentacije i interpretacije arheološkog nalazišta Timacum Minus i Arheo-etno parka u Ravni kao atraktivnih i značajnih lokacija na Rimskom carskom putu i Dunavskoj vinskoj ruti, realizovan je uz podršku Vlade Savezne Republike Nemačke posredstvom Nemačke organizacije za međunarodnu saradnju - GIZ i podršku Dunavskog centra za kompetencije - DCC kroz program *Unapređenje interpretacije turističkih lokaliteta*.

Jedan od rezultata projekta je trojezični (srpski, engleski i nemački) e-vodič kroz Timacum Minus i Arheo-etno park u Ravni, koji se besplatno može preuzeti sa Google Play Store-a. Ova android aplikacija za pametne uređaje daje osnovne informacije o arheološkom nalazištu Timacum Minus i Arheo-etno parku u Ravni, o prirodnim karakteristikama knjaževačkog kraja, specifičnim nalazima sa kasnoantičkog lokaliteta Timacum Minus, kao i otkrivenim objektima

ovog najstarijeg vojnog utvrđenja u dolini Timoka. Kroz aplikaciju se mogu pogledati 3D modeli, ona sadrži i elemente proširene realnosti, ima detaljne mape, pomoći u navigaciji i dr.

Aplikacija je interaktivna sa trojezičnim interpretativnim tablama postavljenim na više mesta na samom lokalitetu Timacum Minus.

Na tablama se nalaze i bar-kodovi posredovanjem kojih se može preuzeti aplikacija ili videti dodatni sadržaj na sajtu Zavičajnog muzeja Knjaževac.

Pored aplikacije i tabli, izrađeni su i interaktivni totemi kao deo turističke signalizacije, koji putem bar-kodova daju informacije o muzeju i značajnim, atraktivnim lokalitetima u okolini Knjaževca, kao i o samom gradu. Postavljene su i informativne tablice sa bar-kodovima u okviru Arheo-etno parka koje takođe daju informacije o aktivnostima muzeja i objektima u parku.

Rezultati projekta sa novom arheološkom postavkom u Arheo-etno parku u Ravni, interaktivnim informativnim tablama i totemi predstavljeni su široj javnosti u proleće 2018. godine.

Android aplikacija je izrađena u saradnji sa ArhiMedia grupom Elektronskog fakulteta u Nišu.

Novo doba u muzeju

Zemljotres u muzeju?

Ne, zemljotres u sistemu vrednosti (ili bar onom njegovom delu koji uslovno nazivamo tradicionalnim), i to kakav! Američka pop zvezda Bijonse i njen suprug Džezi Zi (poznati i kao Karterovi) u ponoćni sat pevaju pred *Mona Lizom!* Stilizovani u duhu afroameričkog shvatanja estetike osamdesetih, okićeni zlatnim kajlama i svetlucavim đindžuvama, u društvu igrača čija boja kože varira od bele kafe do ebanovine.

Estrada u muzeju?

Ne, politički stav u muzeju i nesumnjiva verifikacija novog doba koje nam svetski poznat muzički par najavljuje u saradnji sa najčešćim muzejom na planeti!

I can't believe we made it. This is what we payed for - peva pop zvezda pod krilima antičke boginje pobjede, ikonične *Nike Samotračke!* Može delovati kao lep stih pod uslovom da se izoluje kontekst ovog gotovo u tajnosti snimljenog video-spota za novi album *Everything is Love (Sve je ljubav)*, koji se sredinom juna zavrteo u medijima i napravio olju kakvu nisu uspeli pre nekog vremena da iniciraju ni teroristi na pragu Luvra!

Pazljivom posmatraču neće promaci da ovaj spot, koji započinje predstavom crnog anđela u izlizanim farmerkama na ulazu u muzej, počiva na analogijama izabranih dela koja se čuvaju u Luvru (*Mona Liza, Nike Samotračka, Žerikoov Splav Meduze, Davidovo Krunisanje Napoleona I, Veronezeova Svatba u Kani, Miloska Venere* itd.) i sekvencama u kojima crni plesači i sama pevačica u odgovarajućoj koreografiji repliciraju segmente ovih dela koja reflektuju ukus bele društvene elite. Kao da žele da nam poruče - lepo je belo, ali je lepo i kad je crno.

Autsajderi sa društvene margine, zvezde tamne kože, retke predstave njihovih afričkih predaka na delima čuvenih slikara, ali i Bijonse kraj *Miloske Venere* kao utelovljenje moderne, crne Venere, šalju jasnu poruku o velikoj promeni unutra jednog sveta. I unutar muzeja!

Kada je pre dve godine Bruklinski muzej u Njujorku pokrenuo sveobuhvatno istraživanje muzejske publike u SAD, i kada su tamošnji stručnjaci najavili da će do 2050. godine muzejsku publiku činiti preko 60 odsto posetilaca „druge boje kože“, ostatak muzejske zajednice je prilično ravnodušno odreagovan na ovu prognozu. Mislili su, pretpostavljajući, da je to „unutrašnji problem“ SAD. Međutim, najveća migracija u istoriji civilizacije poslednjih nekoliko godina, dominacija obojenih zvezda na svetskoj muzičkoj sceni, ali i u sportu, te činjenica da finansijska moć primarno utiče na oblikovanje društvenih elita, dobijaju u ovom videu, u kojem dvoje Afroamerikanaca u autentičnom izdanju svog socijalnog miljea i sistema vrednosti stoje pred *Mona Lizom*, jedinstveni manifest! Ne najavu nove ere koja će se tek dogoditi već svedočanstvo da ona u toku.

Na pitanje šta je bio povod da odobre snimanje spota *Apes--t - the Carters*, u Luvru su lakonski odgovorili da je presudno bilo da što su Bijonse i njen suprug pokazali „izuzetno razumevanje i privrženost voljenim umetničkim delima koje ova kuća čuva“! Nama se čini da je mnogo presudnija bila činjenica Makronove proafričke umetničke kampanje (Luvrom, ipak, upravlja Republika Francuska) u spolu sa novcem koji su američke pop zvezde morale inkasirati za zadovoljstvo pretvaranja najpozнатije muzejske kuće u svoje „igralište“, kao i dobro razumevanje marketinga koji ovakav projekat donosi muzeju. Konačno, nije li reč „avangarda“ francuskog porekla?

Za svet muzeja i muzeologije, ali i onaj belih, evropskih elita, ovo je onaj trenutak koji piloti s razlogom nazivaju *point of no return*. Ovo jeste politički stav iskazan muzičkim sredstvima u muzeju u trenutku dok se ICOM bavi pitanjem političkih pritisaka na muzej koji vrše autoritarni i populistički režimi. Jasan pokazatelj da se uobičajeno shvatanje muzeja, ali i politike, blagodoreći savremenim medijima i stvaraocima koji se ne zadovoljavaju statusom zabavljača u strogo omeđanim „društvenim fiokama“, dramatično menja. Pogotovu ako im budžet to dozvoljava. Konačno, ako moderni muzeolozi insistiraju na tome da muzej iz pasivnog statusa „hrama kulture i kulturnog nasledja“ treba da prede u proaktivnu fazu autonomnog lidera društvenih promena, mesta na kojem najšira publiku prepoznaće kolektivni sistem vrednosti i sadejstvuje u njegovom oblikovanju, ova noć Karterovih u muzeju najavljuje vrlo zanimljivo jutro!

Tamara Ognjević

ICOM
Srbija

IZDAVAC

NK ICOM SRBIJA

ODGOVORNI UREDNIK

Slavko Spasić

UREDNIK IZDANJA

Tamara Ognjević

UREĐIVAČKI ODBOR

Angelina Banković, Zorana Drašković Kovačević, Jelena Ognjanović, Sara Sopić

SARADNICI U OVOM BROJU

Đanluka Barončeli, Biljana Crvenković, Bora Dimitrijević, Emilia Epštajn, Danijela Filipović, Biljana Đorđević, Vladimir Krivošćev, Nina Krsić, Nikola Krstović, Milena Milošević Micić, Gordana Milovanović, Vuk Nenezić, Marija Piroški, Majda Sikošek, Stefan Žarić

LEKTURA

Ljubiša Đuričković

PREPRESS

Vuk Milosavljević

KONTAKT

Nacionalni komitet ICOM Srbija

Trg republike 1a, Beograd

icom.serbia@gmail.com

<http://network.icom.museum/icom-serbia>

TIRAŽ

500

NASLOVNA STRANA

Poznoantički šlemovi iz Berkasova i Jarka u Sremu (Muzej Vojvodine, Novi Sad) u postavci izložbe *Blago i carevi - Raskoš rimske Srbije*, koja je održana u prvoj polovini 2018. godine u Akvileji (Italija). Fotografija: Đanluka Barončeli

ISSN 2217-7531

© ICOM Serbia 2018.

АНСАМБЛ КОЛО
КОЛО

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ГРАД БАЧА
КАНЦЕЛАРИЈА ЗА АУССКА
И МАЊИНСКА ПРАВА

WEST ETHNOLOGY FEST

ЕТНОГРАФСКИ МУЗЕЈ У БЕОГРАДУ
ETHNOGRAPHIC MUSEUM IN BELGRADE

НЕМАТЕРИЈАЛНО КУЛТУРНО НАСЛЕЂЕ КАО ИНСПИРАЦИЈА

од 4 до 6 јула 2018.

